

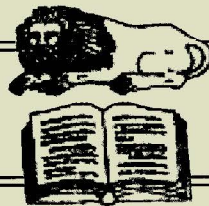

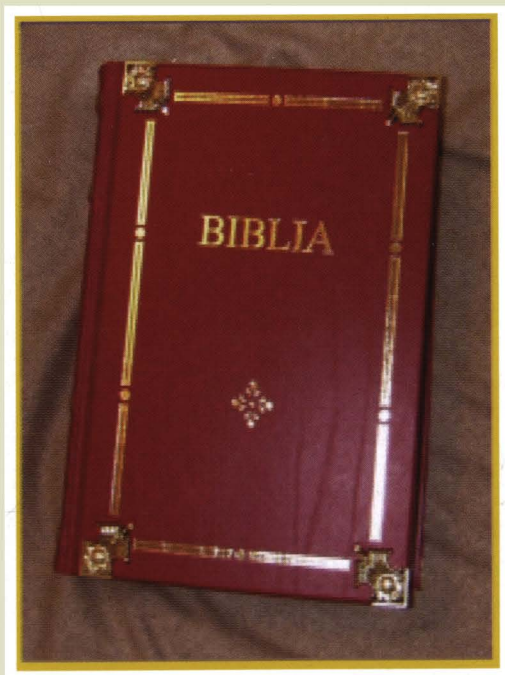
Jeromos füzetek

Biblia Éve 2008

Az Aranybiblia

70. szám

A Szentírás ünnepe I.

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
Budapest, 2008

Aranybiblia	címlap
Ajánlás	1
2008 a Biblia Éve	2
Vallomás a Szentírásról (Erdő Péter bíboros, érsek)	3
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 60. óra (Vágvölgyi Éva)</i>	27
Biblikus folyóiratok szemléje (Székely István)	39
Innen-Onnan (Székely István)	42
Olvasóink kérdezik (Szatmári Györgyi)	45
Társulatunk életéből	48
Könyvajánlatunk	borító

J e r o m o s f ü z e t e k
az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

Email: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Honlap: www.biblia-tarsulat.hu

**A szerkesztőbizottság tagjai: Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvölgyi Éva**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: Royal Press Hungary Kft.

Ajánlás

A Szentírás nemcsak a könyvek könyve, hanem életformáló útmutatást ad az igaz életre való neveléssel (2Tim 3,16). Nélküle Jézus Krisztust nem ismerhetjük meg, „Aki nem ismeri a Szentírást, nem ismeri Krisztust” – mondotta Szent Jeromos. Hogyha másért nem, hát ezért is érdemes elolvasnunk a Szentírás könyveit. Nagyon fontos, hogyha még nem volna, szerezzünk be mai magyar nyelven szóló Bibliát, amely az Egyház hiteles magyarázataival van ellátva. Rendszeresen olvassuk, merítsünk ebből a bővizű forrásból, elmélkedjünk róla nap, mint nap és elmélkedéseink eredményeként tüzzünk magunk elé kisebb nagyobb feladatokat, válaszoljunk arra az isteni hívásra, amely a Szentíráson keresztül személy szerint mindannyiunkhoz szól, és missziós lelkülettel, szavunkkal és életpéldánkkal adjuk tovább. A Szentírást közösségeinkben is olvassuk, vegyünk részt Bibliaórákon. Hiszen a Szentírás közösségalkotó erő, tanú erre az első keresztények életét megörökítő Apostolok Cselekedetei. Ne csak tanulmányozás céljából olvassuk, hanem az Egyház közösségének építése végett és az olvasást mindig kísérje az imádság.

Bábel Balázs

kalocsa-kecskeméti érsek

A Biblia Évének püspöki kari felelőse

A MK PÜSPÖKI KAR KÖRLEVELEBŐL

Számunkra a Biblia Isten üzenete az emberiséghez, és az Egyház könyve, ezért nem csupán irodalmi alkotásként olvassuk. Az Egyház élő hite fogalmazódik meg a Szentlélek által sugalmazott szerzők írásaiban, ezért az Egyház a Biblia őrzője és hiteles magyarázója. A két szövetség egyetlen és szerves egységet alkot. Az Ószövetség az Újszövetségben bontakozik ki, az Újszövetség pedig benne rejlik az Ószövetségben. Nem választhatjuk el őket egymástól. Összetartoznak, mint ígélet és beteljesedés. A Szentírásról írja a II. Vatikáni Zsinat: *„Az Egyház mindenkor tisztelte a Szentírást, mint magát az Úr testét is, hiszen főleg a szent liturgiában szüntelenül veszi és nyújtja a hívőknek az élet kenyerét... Az isteni írásokat a Szent Hagyománnyal együtt mindig hite legfőbb szabályának tartotta és tartja, mert Isten sugalmazására egyszer s mindenkorra vannak írásba foglalva, és így változatlanul közvetítik magának Istennek igéjét.”* (Dei Verbum 21).

Idén a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia protestáns testvéreinkkel együtt a Biblia Évét hirdeti meg, mivel közös örökségünk, közös kincsünk a Biblia. Mindenkor tanulmányoznunk és követnünk kell, de ebben az évben különösen is gondoljunk arra, hogy ez az alapja keresztény életünknek, és mekkora nagy érték az egész emberiség számára. A Szentírás az egész európai kultúra bőséges és el nem apadó forrása. A Biblia a legtöbbször és a legtöbb példányban kinyomtatott könyv, a könyvek könyve. Valamennyi európai kultúra gyökerénél ott a bibliai hagyomány. Manapság tehát Európában olyan nemzeti kultúrák találhatók, amelyek a maguk módján dolgozták föl ezt az értékes örökséget, sajátos zsenialitásukkal jelenítették meg szóban, írásban, zenében, képen és szoborban mindazt, amit számukra a Biblia közvetít. Örömmel fedezzük fel, hogy régi magyar irodalmunk, könyvnyomtatásunk, művészetünk emlékeit éppúgy megihlette a Biblia, mint ahogy ma is jelen van szólásainkban, szokásainkban, közösségi életünkben. (...)

Adja Isten, hogy a Biblia mindannyiunk számára ma is eleven örökség, egyéni és közösségi életünk megtartója, erőforrása legyen!

Erdő Péter bíboros, esztergom-budapesti érsek

A Szentírás az életemben

V.É.: Köszöntöm a Mária Rádió hallgatói nevében Erdő Péter bíboros atyát, aki megosztja a Mária Rádió hallgatóival, hogy hogyan ismerkedett össze a Szentírással, mit jelent a Biblia papi élete, bíborosi működése folyamán.

A Szentírással való megismerkedésem nem volt magától értetődő. A régi katolikus családoknál sok helyen volt családi Biblia, városon, vidéken egyaránt. Az én szüleimnél, amikor én olvasni kezdtem, családi Biblia, teljes Biblia nem létezett. A mi lakásunk 1956-ban teljesen kiégett, semmi nem maradt a régi könyvek közül. Édesapám azonban iskolás korom idején szerzett egy Békés-Dalos Újszövetséget. Nagy becsben tartotta, ma pedig én használom, mert az volt a szüleimnek a Bibliája. Egy Békés-Dalos féle Újszövetség. Édesanyámnak is volt egy Újszövetségi Szentírása, mégpedig a Sós páter által fordított Újszövetség. Nem tudom, hányan ismerik az ő emlékét. Annak idején a Délvidéken a karmeliták magyarok voltak, és nagyon értékes munkát végeztek lelkipásztori, kulturális téren egyaránt. Sós páter a Zombori Kármelnek volt az egyik kiemelkedő alakja. A századfordulón ő készítette a Vulgátából egy Újszövetségfordítást. Édesanyámnak pedig történetesen ez volt a Szentírása. Teljes Ó- és Újszövetségi Szentírás nem volt a háznál.

Itt, a családban kezdődött különleges kapcsolatom a Szentírással, a Szentírás szövegével. Nálunk otthon ünnepek alkalmával a családi liturgiához tartozott bizonyos szentírási szakaszok felolvasása. Elsősorban Karácsonykor: a karácsonyfa alatt felolvastuk a Szentírásból Jézus születésének történetét. Ez mindig a legidősebb fiúgyermek feladata volt. Nálunk történetesen én voltam a legidősebb fiúgyerek, így karácsony este a fa alatt hosszú éveken át én olvastam fel a megfelelő újszövetségi szakaszt.

Hittant mindnyájan talultunk, és természetesen tudtuk, hogy a teljes Szentírás milyen könyvekből áll, mit tartalmaz az Ószövetség. A hitoktatásban a bibliai történetek annaki dején nagy mennyiségben

jelen voltak. Teljes katolikus Szentírást egyébként egyáltalán nem lehetett vásárolni abban az időben, hacsak nem a Terézvárosi vagy Józsefvárosi templom előtt, vagy a Jézus Szíve templom bejáratánál, ahol különböző hölgyek árultak régi vallásos könyveket, imakönyveket antikvár jelleggel. De náluk sem volt mindig teljes Szentírás. Ha pedig volt, akkor az csakis az ötkötetes Szt. István Társulat Bibliája lehetett, ami egyszer-egyszer felbukkant. De azt is inkább kerestetni kellett, és várni a titokzatos, nagy örömhírré, hogy most végre érkezett egy példány. Azt már hadd ne is említsem, hogy annak idején milyen drágának is számított ez. Egy szó, mint száz, jómagam középiskolás lettem, mire a piaristáknál – vagy talán a plébánián is – alkalmam volt egy kissé figyelmesebben olvasgatni az Ószövetséget. Végül a hetvenes évek elején adta ki a Szt. István Társulat a teljes magyar katolikus bibliafordítást. Időközben azonban, kispap koromban hagyatékból sikerült megszereznem a régi ötkötetes fordítás három ószövetségi kötetét.

Az Újszövetségre nem is volt szükségem, mert abból megvolt nekem is a Békés-Dalos fordítás. Ezt a piaristák annak idején minden diákjuknak beszerezték külföldről. Pesti piarista diák a hatvanas években aligha érettségizett le úgy, hogy ne kapott volna egy Hozsannát és egy Békés-Dalos féle Újszövetséget.

Az esztergomi szemináriumban az elsőéves kispapoknak a Vulgátát osztogatták. Dékány Vilmos akkori prefektus úr gondoskodott arról, hogy a komolyabb teológiai kézikönyvek, a Szentírás, a római misekönyv kézi kiadásban, és a zsolozsmáskönyv lehetőleg meglegyen minden kispapnak. Ezeket a könyveket nyugatról, segélycsomagokban küldték át. Amikor egy ilyen csomag megérkezett, a könyvek kiosztását mindig a felsőbb évfolyamos kispapokkal kezdték el, hogy ha valakinek valami még hiányzik, ahhoz hozzájusson. Így én, mint afféle elsőéves, a sor végére kerültem, és az akkor új, friss utánnomású Vulgátából nekem már nem jutott. De valamilyen papi hagyatékból előkerült egy 1927-es párizsi kiadású Vulgáta, amely ugyanolyan oktáv-méretű volt, mint amiket akkoriban használtak. Az lett az én Vulgátám. Mindmáig megvan, és nagy szeretettel

olvasom. Sokszor abban találok meg legkönnyebben a szentírási idézeteket, amelyeket keresek.

Aztán fölkerültem a budapesti teológiára, és elkezdődtek a komolyabb biblikus stúdiók. A Hittudományi Kar könyvtára segítségével megismerkedtem a Biblia eredeti szövegeivel – tanultuk a görögöt, a hébert –, és megjelent a Szt. István Társulat új, nagy magyar Bibliája. Ez azonban már a szemináriumban töltött éveim vége felé történt. Évekig kellett várni, amíg végre a kezünkbe került ez az új fordítás, és ettől kezdve még jobban elmélyült a kapcsolatom a Szentírással. De első budapesti éveimben ez a fordítás még nem létezett. Amikor Pestre helyeztek, éppen akkor volt tanárváltás a biblikus tanszéken. Tarjányi Béla professzor lett az Ószövetség tanárom. Ő fiatal tanárként nagy súlyt fektetett arra, hogy a hallgatók olvassák el legalább egyszer végig az Ószövetséget. Nehogy úgy kerüljön ki valaki a szemináriumból is, hogy nem is olvasta a teljes Bibliát. Becsületszavunkat kellett adni, hogy elolvastuk – és el is olvastuk. De hogyan, amikor még nem lehetett kapni teljes Bibliát? A többség nyilván nem héberül, görögül olvasta el. De akkor már könnyebb volt szerezni Szentírást antikváriumokból, hagyatékokból. Főleg használt, protestáns Bibliákat lehetett kapni. Nekem is szerencsém volt: valamelyik hagyatékból jutott nekem egy protestáns Károli Biblia, persze nem az eredeti formájában, hanem ahogy azt az 1800-1900-as évek fordulóján kiadták. Ez a Károli-bibliakiadás igen ügyesen volt megszerkesztve. Egyrészt mert a margóján ott voltak a konkordáns helyek, és jól lehetett az Ó- és Újszövetség között "szörfözni" – mondhatnánk mai kifejezéssel. Ez a katolikus bibliahasználonak nagy előny, mert a mi kiadásainkban sajnos nincsenek mindig feltüntetve az ószövetségi idézetek helyei, sem az evangéliumok párhuzamos helyei, így bizony sokszor nagyon nehezen találjuk meg azokat. És vizsgára is nagyon jó volt ez a kiadás, mert az egykori protestáns kiadó, aki ezt a kiadást készítette több mint 100 évvel ezelőtt, úgy gondolta, hogy a fordításnak egészen szó szerinti-nek kell lennie. Ezért a fordításban ez a kiadó dőlt betűvel szedett minden olyan szót, amelyet Károli Gáspár csak a jobb érthetőség kedvéért iktatott a szövegbe, de az eredetiben nem szerepelt. Így

aztán ebből a fordításból a héber és görög egzegézis vizsgára nagyon jól lehetett készülni. Nem csoda, ha ez a szöveg kedvenc olvasmányommá vált. Amikor pedig a Szt. István Társulat Bibliája megjelent, akkor azt még nagyobb örömmel és élvezettel olvastuk, és ez már nem az első alkalom volt, hogy elolvastuk a Szentírást.

A szemináriumi időre visszatérve megemlíteném még, hogy memoriter feladataink is voltak, nem annyira az Ószövetségből, hanem az Újszövetségből. Kosztolányi István tanár úr – aki fordítóként is közreműködött a Szt. István Társulat egyik korábbi bibliakiadásának készítésénél – megkívánta, hogy akár az ő fordítása alapján, akár – nagyon tiszteletre méltó módon – a Békés-Dalos fordítás alapján szó szerint tanuljunk meg egyes részeket az Újszövetségből. Ajánlott memoriterek voltak például Szent Péter püünkösi beszéde, vagy különböző himnuszok Szent Pál leveleiből. Ez egyrészt nagy élmény volt számunkra, mert így szó szerint átgondolta az ember a szöveget, másrészt utóbb nagy gazdagságnak bizonyult, mert az ember az Újszövetségből viszonylag hosszabb passzusokat szó szerint, kívülről tudott.

A későbbi időkben – még mindig a szemináriumban, de már a teológus-évek vége felé, a diakónus szentelés táján – belép az ember életébe a zsolozsma. Nem mintha akkor találkoztunk volna vele először, hiszen kispapokként a kezdet kezdetétől az volt a közös imádságunk. De amikor ez az ima "kötelezővé" válik, akkor már arra is figyelni kell, hogy melyik előírt szöveg szerint kell ezt nekem végigmondani. Az első zsolozsmáskönyv, amiből imádkoztam – még az esztergomi szemináriumban, amikor oda bekerültem 1971 elején – latin volt, akkor még latinul imádkoztunk a Breviarium Romanum alapján. (Az a kiadás volt ez, amely XXIII. János pápa idején hatályban volt, és amelyről most azt olvassuk a pápai Motu Proprióban, hogy minden pap használhatja azt is, ha inkább azt kívánja mondani.) Később örököltem egy kétnyelvű, kivonatos fordítást, mert a két háború között megjelent a zsolozsmából egy ilyen latin-magyar kis rövidített változat. Ebből is látszik, hogy milyen régi a liturgikus mozgalom, az, hogy a zsololtárok szövegét már a világi hívek is elkezdték közösen imádkozni magyarul, egyes közösségekben.

Visszatérve a zsoltárokra és az imaórák liturgiájára: természetes, hogy abban az időben még a latin szöveggel kezdtük, a közös zsolozsmázás latinul történt. Először Esztergomban, aztán Budapesten is a szeminárium kápolnájában. De vasárnap esténként elkezdődött már a hívekkel a zsolozsma éneklése az egyetemi templomban. Ez volt az első lépés a liturgikus reform során: a zsolozsma éneklése a hívekkel együtt. Természetesen magyarul. A szöveg Csanád Béla fordítása volt, és közismert, hogy Dobszay László és munkatársai voltak azok, akik a zenei részét gondozták ezeknek a vasárnap esti közös zsolozsmáknak. Ezeket a fordításokat nagyon megszerettem. Nagyon szépek voltak, ha szépen énekeltek. Jómagam nem tudok igazán jól énekelni, de hallottam, hogy mások milyen szépen énekelik. Ilyenkor az ember számára egészen új élményt jelentenek ezek a szövegek, a zsoltárok, a himnuszok, az antifónák. Felemelő esztétikai és lelki élmény így hallani ezeket.

Különös élményt jelentettek számomra a nagyheti szertartások. Nagyhéten nem volt tanítás, de sem Esztergomból, elsőéves koromban, sem később Budapestről nem küldtek bennünket haza szabadságra, hanem együtt végeztük, együtt ünnepeltük a székesegyházban, ill. az Egyetemi templomban a Nagyhét liturgiáját. Ma erről a kispapok általában lemaradnak, mert ehelyett inkább szabadságra mennek, élvezik a szünidőt. De sokat veszítenek, mert az Egyház biblikus nagy liturgiájának a teljes szépségét ilyenkor lehet a legjobban átélni. A kispapok kórusban minden imaórát együtt énekeltek. Ilyenkor mindig a latin Liber Usualis-t használtuk, annak a gyönyörű gregorián dallamait, és persze a latin szövegeit. Ez a csodálatos liturgia nagyon sokoldalú és igen mély találkozás volt a Bibliával.

Mindezek mellett volt ennél még egy sokkal bensőbb, sokkal személyesebb kapcsolatom is a Szentírással. Ez pedig úgy kezdődött, hogy az általános iskolában felső tagozatos koromban a lelkiezetőm egyszer azt mondta, nagyon fontos az, hogy az ember minden nap olvassa a Szentírást és elmélkedjen róla. Hangsúlyozta azonban, hogy ne sokáig olvassam, nehogy egy egész órán át, mert akkor háromszor lelkesen meg fogom tenni, utána pedig abba fogom hagyni. Ne olvassak többet naponta, csak 5-10 percet. Lelkiatyám szavait

komolyan vettem, és megtettem, amit mondott. Istennek legyen hála, sikerült beiktatni napjaimba a rendszeres szentírásolvasást. Így adódott aztán, hogy pl. a reggeli imádságom a Szeretet-himnusz volt hosszú éveken át, tíz évig biztosan, de lehet, hogy húsz éven át. Kívülről tudtam, természetesen. Az esti imádságom pedig a Te Deum volt. Ez nem szentírási szöveg, de a zsolozsmához hozzátartozik. És minden nap elmélkedtem egy-egy szentírási szakasról a Békés-Dalos Újszövetségből. Mint már említettem, korábban édesapám Békés-Dalos fordítása állt rendelkezésemre, később pedig már a sajátom. Ebből elmélkedtem, ezt olvastam. Nagyon szubjektív, egészen személyes volt a kapcsolatom ezzel az Újszövetséggel. Azóta néha, amikor más fordításban olvasom ugyanazt a szöveget, visszavisszatér bennem a nosztalgia a Békés-Dalos féle fordítás iránt. Egészen személyes kötődés, adottság ez.

A diákonátus felvételével, a papszentelés közeledtével tudtuk, hogy most már hivatalosan is kötelességünk lesz magánimádságunkként is végezni a zsolozsmát. Igen ám, de miből? A hetvenes évek elején jelent meg az új Liturgia Horarum – a zsolozsma latinul, már nem Breviarium Romanum, hanem Liturgia Horarum néven –, de ebből Magyarországon alig volt néhány példány. Sem a szemináriumok, sem az egyházmegyék nem voltak abban a helyzetben, hogy beszerezzék számunkra. Még kevésbé létezett jóváhagyott magyar fordítás. Igaz, Csanád Béla úr jóvoltából a közös éneklés számára a zsolozsma egy része megvolt már magyarul, "stencilen" sokszorosítva. Ezt mi gondosan beköttettük, és azt hiszem, hogy mindnyájan, akik annak idején kispapok voltunk, máig gondosan őrizzük – de azért jól tudtuk, hogy ez a szöveg nem az igazi. Végül már odáig mentünk, hogy a szemináriumi előljárókon keresztül hivatalos kérdéssel fordultunk a Püspöki Karhoz: Nem lévén hivatalos kiadású zsolozsmáskönyvünk semmilyen nyelven, miből imádkozzuk hát a zsolozsmát, hiszen mint diakónusok, erre már kötelezve leszünk? A következő választ kaptuk (Cserhádi püspök úr írta alá, mint a Püspöki Kar titkára, gondolom, a többiek hatalmazták föl erre): Most jelent meg az új teljes Biblia a Szt. István Társulatnál. Csináljunk egy jegyzéket a zsolozsmákról, kantikumokról és a bibliai olvasmányokról,

és abból a bibliakiadásból vegyük és imádkozzuk ezeket a részeket. Ami pedig nincs benne, ahelyett olvassuk a zsinat dokumentumait. Máig megvan az a karton táblázat, amit a Szt. István Társulat bibliakiadásába beletettem, mint egy könyvjelzőt. Az egyes imaórák zsoltárai és kantikumai négy hetes ciklusban jelölve vannak rajta. Lám, a Bibliát így is használta az ember akkoriban. Idővel aztán végre megkaptuk a latin kiadású új zsolozsmás könyvet... De a kezében volt már a teljes Ó- és Újszövetség is, elmélkedésre és egyéb teológusi, papi munkáimhoz jól tudtam használni, mert elég jól ismertem. Könnyű volt a teljes Szentírással dolgozni.

Sok más találkozásom is volt, van a Szentírással. Papként a legfontosabbak egyike az, hogy a szentmiseben minden vásár- és ünnepnap, sőt, még hétköznap is homíliát mondunk. A homíliának a szentmise szövegeiről kell szólnia. Nem csak az olvasmányokról vagy az evangéliumról: természetesen lehet a szentmise más részéről is beszélni, mindenesetre főként a bibliai szent szakaszokról. Jómagam szinte mindig az evangéliumból indulok ki, arról prédikálok. Ez viszont azt jelenti, hogy a bibliai kommentárok világa felé is megnyíltunk. A készület ideje alatt visszaemlékezünk, hogyan tanultuk a szemináriumban az egzegézt, hogyan lehet elgondolkozni a szent szövegeken, hogyan lehet kifejtetni, értelmezni, magyarázni egy-egy szakaszt. Kispap korunkban annyira lelkesedtünk éppen az egzegézisért, hogy évfolyam szinten vagy barátok között csoportok alakultak, ahol közösen olvasták a Szentírást, és közösen elmélkedtek róla.

Voltak olyanok, akikről később kiderült, hogy már akkor bizonyos közösséghez tartoztak. Az ő módszertani alapelvük az volt, hogy elővették a görög szöveget, mellé tettek egy magyar szöveget – az Újszövetségről beszélek –, és egy görög szószedetet, pl. a Kis Sándor féle magyar szószedetet, vagy a görög konkordanciát és szómagyarázatot. Ezek segítségével elolvasták az eredeti szöveget, utána pedig mindenki elmondta, hogy kinek-kinek mi jut az eszébe a szövegről. Ezt aztán írásba foglalták, majd ezekből a feljegyzésekből összeállítottak egy füzetet, és azt mondták, hogy ez a helyes magyarázat, mert mirajtunk, mint asztaltársaságon keresztül nyilván a Szentlélek beszél. Egyszer-kétszer meghívtak maguk közé engem is.

De én – éppen azok alapján, amit az órákon tanultam –, úgy gondoltam, hogy ez a módszer nem lehet egészen jó. Mi van akkor, ha mi négyen-ötven összejövünk, és mégsem értjük egészen jól a Szentírást? Lehet, hogy egészen más módon kellene a szöveget megközelíteni? A kispap általában érdeklődő emberfajta. Mi is azok voltunk, és többen elutaztunk az NDK-ba, mert oda lehetett, és megkerestük az NDK-ban élő két legismertebb német biblikust, Wolfgang Trillinget és Heinz Schürmant. Megkérdeztük őket, hogy szerintük egy teológusokból, katolikus értelmiségiekből álló társaságban hogyan kell közösen Szentírást olvasni. Heinz Schürman, aki megértette, hogy itt lelkeségi mozgalomról, lelkeségi kérdésről is szó van, nemcsak tudományos módszertanról, elmondta nekünk, hogy illet már ők is csináltak, mikor ő volt szeminarista. Nekik az volt a módszerük, hogy kiosztottak maguk között egy-egy tudományos kommentárt, mindenkinek mást. Arra mindig nagyon vigyáztak, hogy legyen köztük katolikus is. Erre a kommentárra különösen odafigyeltek. Az adott szakaszt először elolvasták közösen, majd egy hét múlva újra elolvasták, és mindenki elmondta azt, amit a saját kommentárjában erről talált. Végül összefoglalták mindezt – és erről még imádkozni is jobban tudtak. Imáik, kéréseik ebből fakadtak, bár úgy tűnt, mint-ha csak a pillanatnyi ötleteiket vették volna elő. Magyarul: felfedeztük, megerősödtünk annak tudatában, hogy biblikus teológia márpedig létezik. Nem nekünk kell a szentírásolvasás során minden jó és helyes értelmezést újra kitalálni, felismerni, ennek már hosszú, gazdag öröksége van az Egyházban.

A későbbiekben arra is adódott alkalmam, hogy igazán jó patrisztikus bibliakommentárokkal találkozzam. Jelenleg a Klérus Kongregáció kiadásában megjelent CD-t, a Biblia Cleri-t használom, amelyben megtalálható a teljes Szentírás mind az eredeti nyelveken, mind pedig modern nyelveken. Emellett egy egész sor kommentár olvasható rajta, modern kommentárok, de Szt. Tamás Catena Aureája is, és számos egyházatya bibliamagyarázata. Ez nagyon fontos dolog, mert így az Egyház hagyományának a fényében szembesül az ember a bibliai szövegben rejlő értékekkel és problémákkal. Igazán nagy gazdagságot jelent ez. Egykori kispaptársunk, később pedig

barátunk, Vanyó László professzor úr mindig azt mondta, hogy értsék meg, azok az egyházatyák még tudtak görögül, az Újszövetséget pedig görögül írták! Higgyétek el, hogy már kulturálisan is több esélyük volt rá, hogy ők értik helyesen a szöveget. Igaza volt. Hisz pl. egy mai skandináv filológus is sokat tudhat arról, hogy mit jelentett ez a szó ebben meg ebben a században, de nagyon valószínű, hogy aki maga is abban a korban élt, annak az asszociációi, meglátásai sokkal hitelesebbek.

Megemlítenék itt még egy teljesen szubjektív dolgot. Amikor egy nagyon idős rokonunk – a nagyapám legidősebb nővére – elhunyt, a hagyatékából én kaptam meg az ő családjukban, tehát a dédapám családjában használt legrégebbi Bibliát. Az emlékek szétosztásánál ez megmaradt. Kire hagyják, kinek adják? A dédunokák közül arra, aki pap lett. Így kaptam meg én. De milyen érdekes Biblia ez! Itt van a polcomon. Gót betűs, német Luther-Biblia. Igen, mert dédapám protestáns ember volt, és a családban jól beszéltek németül. Amikor ezt a Bibliát megkaptam, lelkesen próbálkoztam a német fordítások összehasonlításával. Azt kerestem benne, hogy melyek is Luther fordításának a sajátos ízei? Igen tanulságos volt felfedezni ezeket, és természetesen az értelmezési vagy a fordítási szempontból sajátos, kényes pontokat.

A Bibliát nyelvtanulás közben is kézbe vettem, sok, különböző nyelven. Van is szép kollekción az idegennyelvű bibliákból. Nem volt nehéz rájönni, hogy ha az ember ismer már egy szöveget, akkor sokkal könnyebben olvassa és érti meg azt egy új, idegen nyelven. Így a Biblia szövegét, hála Istennek, elég jól sikerült megismernem más nyelveken is. Az olasz, francia, spanyol, sőt még az angol bibliafordításokból is egyiket-másikat nagy lelkesedéssel olvastam. Olyan fordítások is kerültek a kezembe, amelyek egészen modern, köznapi nyelvre vannak átültetve. Az ilyenek, például az Új Idők Bibliája, kísérletinek nevezhető fordítások, amelyek az új idők embere számára készültek. Ezek gyakran még az egyes fogalmakat is helyettesítik valami hasonlóval, hogy közelebb álljon a mai élethez. Persze, itt már joggal fölmerül a kérdés, hogy fordításról van-e még szó, vagy inkább parafrázisról. Mindenesetre érdekesesek és igen ta-

nulságosak voltak ezek a fordítások is, amelyeket megismertem és olvastam ezek közül, elsősorban az Újszövetség német és francia nyelven készült aktualizáló fordításait. Végül persze arra a következtetésre jutottam, hogy ez az út nem az igazi. Jóságos kezdeményezések ezek, de a jó fordításnak viszonylag szövegűnek, nem szándékoltan régieskedőnek kell lennie. Az ilyen fordításból juthat el bármilyen kor embere a hiteles tartalomhoz. Úgy fogalmazhatnám: nem szabad túl sokat segíteni az olvasónak, nem kell szájbarágós módon irányítani a megértést. Hiszen ezzel a módszerrel úgysem tudunk minden tartalmi árnyalatot átadni, és könnyen elveszhet valami, ami a szövegben ténylegesen benne rejlik.

Nagyon érdekes és emberi dolog, hogy az egzegézis, a szövegmagyarázat különböző módszereit mindenki sajátos céllal sajátítja el. Az egyik ilyen cél a bibliai szövegek értelmezése, alkalmazása. Nekem azonban sok dolgom volt jogi szövegek egzegézisével is. A kettő nagyon hasonlít egymáshoz, hiszen a jogi szöveg egzegézisére is azért van szükség, hogy alkalmazzuk a törvényeket. A jogszabályokról nem elmélkedni akarunk, hanem alkalmazni azokat. A hívó ember a Bibliát is így olvassa: azért keresi a bibliai szöveg értelmét, mert alkalmazni akarja azt a saját életében. Nem véletlen tehát, hogy a bibliamagyarázat és a törvénytudók tudománya egy tőről fakad. Az ószövetségi törvénytudók elsősorban a törvényt, a Tórát magyarázták. A Törvény szövegére rakódtak rá a magyarázatoknak és értelmezéseknek a rétegei, majd az azokhoz fűzött magyarázatok. Ha kinyitunk egy középkori egyházjogi vagy civiljogi tudományos munkát, ott ugyanezt találjuk. Középen olvasható a forrásszöveg, körülötte a glosszák, sőt, esetenként a lapszélen még a glosszákhoz írt glosszák. (Ez utóbbi lehet külön könyvben is.) Azt szeretném ezzel kifejezni, hogy a szent tudományok azon ágai között, amelyeket külön-külön művelünk, a szövegmagyarázat tekintetében nagyon sok a rokonság, és nagyon mély kulturális egység figyelhető meg. Az ősegyháznak vagy akár az első néhány évszázad egyházának felfogásában az apostoli tradíció, amit lényegében Krisztustól eredeztettek az apostolokon keresztül, valójában mindenre vonatkozott: a hitnek a tartalmára, a közös imádságra a liturgiában, az erkölcsi életre, a kö-

---

zösség fegyelmére. Amikor az első századokból fennmaradt ún. pseudo-apostoli iratokat olvassák, gyakran fölcsillan a biblikusok szeme, hogy íme, itt van egy olyan mondás, ami az Újszövetségben is megvan – lényegében ugyanaz, csak ez egy másik hagyomány szerint. Máskor a liturgiátörténész bukkan rá egy szövegre, hogy lám, itt, Hippolütosznál a második misekánon egy része olvasható. Más esetben a jogtörténész fedez fel valamit, és így tovább. A hagyomány forrásainak feldolgozása és magyarázata nem különült el diszciplínák szerint. Ebbe illeszkedik a Szentírás is. Hogyan? Azt szokás mondani, hogy bizonyos pápai ill. zsinati dekrétumok a legkorábbi, hitelesen dokumentált hivatalos jegyzékek a szentírási könyvekről, mint például a negyedik századból a Laodiceai Zsinat kánonja (360; Liberius pápa idejéből). Ezek a kánonok valójában nem az adott időponban születtek. Az ilyen dekrétumok későbbi megerősítései vagy tanúsításai valaminek, ami kezdettől fogva ott élt a közösségben.

Vegyük például magának a Szentírásnak a fogalmát A Szentírás fogalma ószövetségi szentírásfogalom (másik nincsen!): Isten szava az emberekhez. A régi megfogalmazás: Isten szava Mózes és a próféták által, az újabb: Isten szava a szent szerzők által, a sugalmazott szerzők által. De mindenképpen olyan iratokat jelent, amelyeket a liturgikus életben bizonyos helyzetben fölolvastak. Vagyis a liturgia és a Szentírás szent volta és a közösség által hivatalosan elfogadott volta szorosan összefügg egymással. A legelső keresztény időkben nem azt kérdezték, hogy melyik könyvek tartoztak az újszövetségi kánonhoz, hanem azt kérdezték, hogy az istentiszteleten melyik könyveket kell, vagy szabad felolvasni. Ezt szögezi le a Hippói Zsinat kánonja is: *quia a Patribus ita accepimus in Ecclesia legendum*, "mert azt kaptuk az Atyáktól, hogy [ezeket] olvassuk az Egyházban" (36. k., 15. p.). Az ilyen dekrétumok mindig azt szögezik le, hogy mely könyveket szabad és mely könyveket nem szabad felolvasni a gyülekezetben. A Szentírásnak tehát egy olyan istentiszteleti és közösségi háttere van, mint amilyen Krisztus korában a zsinagógai istentisztelet keretében volt jelen. Maga Jézus is, mint tudjuk, felolvasásra jelentkezik a zsinagógában, és odaadják neki Izajás próféta

könyvét. És szent Pálról is tudjuk, hogy missziós útjai során sokszor azzal kezdi meg az íghirdetést, hogy felszólal és olvasásra jelentkezik a zsinagógában. És amit mond, ahogyan magyarázza a szöveget, többnyire abból kerekedik botrány. Tudta ő, mit írt, amikor azt leírta, hogy a Krisztus keresztségének hirdetése a pogányok számára oktalanság, a zsidók számára botrány, nekünk azonban Krisztus Isten ereje és bölcsessége. Valószínű, hogy ő maga sokszor átélte ezt a botrányt, sőt tudatosan ki is váltotta ezt a botrányt, de a Szentírás alapján meg volt arról győződve, hogy Jézus Krisztusnak a fényében ő érti helyesen az Ószövetséget.

Nagyon fontos dolog, és az egész keresztény hitünknek az egyik kulcspontja, hogy az Ószövetség nélkül nem áll meg az Új. Tehát ha az Újszövetséget olvasom, azt látom, hogy az teli s de teli van olyan utalásokkal, hogy beteljesedett az Írás, vagy hogy valami azért történt, hogy beteljesedjék az Írás. Magáról Jézusról pedig azt olvassuk, hogy föltámadása után az emmauszi úton elmagyarázza a két tanítványnak az Írások értelmét, azaz mindazt, ami róla Mózesnél és a prófétáknál írva áll az Ószövetségi Szentírásban. Ez a megértés – az "ugye lángolt a szívünk" élménye – a keresztény hit kiindulásának, az Egyház kezdeti gyújtó robbanásának a központi eleme. Az első hitvallás, hogy Jézus a Krisztus, föltételezi az egész Ószövetséget. Föltételezi az ígéretet, föltételezi a messiási várakozást, és föltételezi azt, hogy az Ószövetség olvastán különböző várakozások és képek alakultak ki arról, hogy milyennek kell majd lennie a Messiásnak. Ennek alapján Jézus élete, halála és föltámadása láttán azt mondták a követői, azok, akiket majd később keresztényeknek neveztek: Ez az! Ő az! Az ószövetségi háttér nélkül ennek a legelső két szavas hitvallásnak, hogy Jézus a Krisztus, nincsen értelme.

De mit jelent az, hogy Krisztus? Van egy különleges esemény: egy halott ember föltámadt. De mit jelent ez? Hogyan lehet a kereszthalál megváltó áldozat? Az Ószövetség segít megérteni: Ez a mi pászka vacsoránk. Ez a mi Húsvétünk. Az Egyház megtalálta a leghelyesebb elnevezést. Az Egyház emlékezete mindig helyes, és a tradíció mindig jó helyről táplálkozik. Az ószövetségi és a Krisztuskorabeli vallási gyakorlat és a szent könyvek tisztelete folytatódik

egy magasabb szinten: Krisztusnak a személyében, és tovább él az Újszövetségben.

Figyeljük csak meg, mi is volt a probléma az első, második században, a harmadik század elején a keresztények között? Az, hogy az Ószövetség egyes előírásait mennyire kell megtartani a keresztény embernek. Nem az volt a probléma, hogy tiszteljük-e az Ószövetség könyveit – ebben mindenki egyetértett. A kérdés az volt, hogy mennyire tekintjük az Ószövetséget jogszabálynak. Erre a keresztények, Szent Pállal az élen, később, mondjuk Korintusban, egyre határozottabban azt válaszolják, hogy a konkrét rituális és egyéb előírások a keresztényt nem kötelezik, mert az üdvösség nem abból származik, nem abból fakad, nem a törvény tettei által, ahogy Szent Pál mondja, hanem Krisztus által. De a tízparancsolatot és a lényeges erkölcsi elveket továbbra is kötelezőnek, sőt nagyon is kötelezőnek tartják. Ebből az is következik, hogy a korai keresztény szerzők gondolkodásában nincs különbség a jog és az erkölcs között. Nem azt mondják, hogy az erkölcsi tartalom kötelező, a jogi pedig nem, megpróbálják ezt más szavakkal kifejezni, de lényegében erre a következtetésre jutnak.

Az Egyház liturgikus életében kezdettől fogva szent szakaszokat olvastak fel a gyülekezetben. Ez a tény egyértelműen mutatja, hogy Krisztus követőinek Szentírás-tudatuk volt. És ha fontos kérdés volt számukra, hogy mit kell és mit szabad felolvasni a gyülekezetben, ez azért volt, mert olyan közösségből jöttek, ahol szigorú szabályok írták elő, hogy mit szabad és mit nem szabad a közösségben felolvasni. Ha nézzük a legrégebbi liturgiákat, akár a szentmise ősi szövegeit, mindig azt látjuk, hogy ezek kiemelkedően fontos része volt az igeliturgia, a szent szakaszoknak, a perikópáknak a felolvasása. A perikópa fogalma is a zsinagógai liturgiából származik, ott az adott héten felolvasandó Ószövetségi szöveget jelölte. Természetes viszont, hogy a keresztény közösségben más a sorrend, más szakaszok szerepelnek. De örökség az is, hogy többféle tekintélyű szöveget olvasunk fel a Szentírásból, ahogyan a zsidóknál is megvolt a fontossági sorrend: a Törvény, aztán a Próféták, végül az ún. Írások. Nálunk van olvasmány, szentlecke és evangélium. A sorrend értelem-

szerűen más, mi az evangélium tekintélyét emeljük ki jobban. Ezzel nem azt mondjuk, hogy a többi könyv kevésbé értékes, kevésbé sugalmazott. Inkább csak tekintélyi különbséget teszünk, a megkülönböztetés inkább csak a liturgikus tisztelet módjában van, nem pedig abban, mintha az egyik jobban, a másik pedig kevésbé volna Isten igéje. Ebben egyáltalán nincs különbség.

Nagyon érdekes, hogy ezt a gondolatot milyen szépen megtaláljuk a legrégebbi fennmaradt keresztelési hitvallásunkban. A hitvallások fejlődésében – és a dogmafejlődés szempontjából is – csúcspontot jelent a konstantinápolyi hitvallás. Ebben azt valljuk a Szentlélekről, hogy Ő szólt a próféták szavával. Tehát a Szentírás prófétai könyveinek sugalmazottságát még a hitvallásunkba is bevettük, annyira fontosnak tartjuk. Természetes, hogy fontosnak tartjuk, mert ebben az összefüggésben döbbenünk rá arra, hogy kicsoda Jézus Krisztus. A Szentírás tehát a mi hitünk alfája és omegája. Miközben látjuk azt, hogy mind a Szentírás fogalma, mind a Szentírás használata szorosan hozzákapcsolódik a hívő közösséghez, az Egyházhoz. Tertullianusz gyönyörűen fejt ki ezt a gondolatot, amikor a gnosztikusokkal száll vitába. Ők manipuláltak a Szentírással, válogattak a könyvek között, önkényesen, ötletszerűen vetettek el bizonyos részeket, jelképes magyarázati módszereket alkalmazva kezdték el értelmezni. Tertullianusz erre a "De praescriptiore" című művében azt mondja, hogy a Szentírás az Egyház könyve, az Egyház tulajdona, tehát nem kezelheti, magyarázhatja azt bárki egyenlő hitbeli tekintéllyel vagy súllyal. Senki nem tehet hozzá, nem vehet el belőle, annak identitása hozzátartozik az Egyház identitásához.

Erre azért a kereszténységben van még egy további nagyon fontos tanúbizonyosság is. A zsidó népet néha szokták a könyv népének mondani, azt mondani, hogy az ő számukra a Tóra a hordozható haza, és ez így van nálunk, keresztényeknél is. A kereszténység persze nem ennyire a könyv népe, nálunk nem volt kötelező vallási szempontból, hogy mindenki 12 éves korában tudjon felolvasni a Szentírásból, de azért az már a legrégebbi egyházfegyelmi iratokban is megtalálható, hogy a püspök – Szent Pál már írja ezt – a felolvasásra képes legyen. A későbbiekben is mindig hangsúlyozzák, hogy tanításra rátermett-

nek, írni, olvasni tudó, művelt embernek kell lennie. Ez mindig szerepelt az egyházfegyelmi rendelkezésekben. Ha esetleg nem tud írni, olvasni – ezt egy helyen olvashatjuk, nagyon régen, nehogy valaki a későbbi időkre alkalmazza –, akkor idős ember legyen, és ismerje a szentírási történeteket. Tehát ez volt a lényege a tanúságtételnek is, és a tanításnak is ez volt a fő tárgya.

Az is nagyon fontos kérdés, hogy a keresztyén tanítás és a keresztyén tanulás szervesen összefüggött a Szentírással. A könyv népének a gondolata a keresztyénségre vonatkoztatva annyiban ma is aktuális, hogy akik ezeket a könyveket fogadják el szentnek, akik ezeket a könyveket tekintik a hitük zsinórmértékének, azok sajátos közösséget alkotnak, akik viszont ezeket a könyveket elutasították, vagy más könyveket fogadtak el ugyanilyen vallási értékűeknek, azokat bizony más közösség tagjainak tekintették. Magyarán: a szentírási könyvek kánonjának a jegyzéke mindenkor az egyik kritériuma volt az Egyházzal való teljes közösségnek. Ez nem is lehet másképpen. Ha egyszer hitünknek az egyik ősforrását, az írásban, kerek egészként megmaradt legfőbb szövegszerű forrását tiszteljük a Szentírásban, akkor egyértelmű, hogy ennek az elfogadása vagy elutasítása a hívő közösséghez való tartozásnak is az egyik kritériuma kell, hogy legyen.

Ezért olyan fontos, hogy a Trentói Zsinat 1545-ben ezt az első kérdések között tárgyalta, már a negyedik ülésen arról határozott, hogy mely írásokat tekintünk a Szentírás könyveinek, mi lesz a továbbiakban a hivatkozási alap. És felsorolták az összes szentírási könyvet a Vulgáta kiadása szerint, amely ott feküdt előttünk az asztalon. Nagyon fontos előfeltétel volt ez már akkor is, a Trentói Zsinat korában. És ugyanúgy nagyon fontos előfeltétel volt az I. Vatikáni Zsinaton, amely ugyancsak az isteni szerzőséget, a szentírási könyvek kánonját, a sugalmazottságot tanítja és vallja nagyon határozottan, rendkívül nagy súllyal. Tehát a közösséghez való tartozás ismérve a Szentírás elfogadása, ismerete, tisztelete. A Szentírásnak mint Isten igéjének a megbecsülése. A Szentírás esetében nem pusztán egy vagy több nép hagyományait, őstörténeteit, dalait tartalmazó gyűjteménnyel állunk szemben. Az emberiség kultúrája gazdag ilyen

irodalmi emlékekben – de a Szentírás számunkra több ennél. Más népek körében is maradtak fenn tanulságos történetek, megfogalmazódtak nagy emberi igazságok, de a Szentírás könyveit – mindegyiket – sugalmazottnak valljuk, olyan írásoknak, amelyek beleilleszkednek Istennek a tervébe, az üdvösség tervébe. Úgy is fogalmazhatjuk ezt, hogy Isten történelmi pedagógiával vezette az embereket a Krisztussal való találkozásig – és vezeti ma is az idők beteljesedéséig. Számunkra a Szentírás kísérő is ezen az úton. Ugyanakkor az egyes szentírási könyvek mérföldkövei is ennek a hosszú idő óta tartó történelmi útnak.

Különösen fontos hangsúlyoznunk azt, hogy mi, keresztények nem csak az Újszövetséget tekintjük szentnek. Igaz, az Újszövetségben bontakozik ki számunkra az Ószövetség teljes gazdagsága. De mi a Szentírás egészét tiszteljük, mert így értjük meg igazán az Újszövetséget is. Ennek a meggyőződésnek, úgy látszik, ismét és ismét hangot kell adni, mert van, aki megfelelkezik róla. Van, aki nem gondolta ezt végig, és van, aki esetleg a mai idők gondolkodási divatjának megfelelően éppen csak profán szövegemléket lát az ószövetségi könyvekben, és nem veszi észre, hogy keresztény azonosságunkhoz mennyire hozzátartozik a szentírási könyveknek nemcsak az olvasása, hanem a vallásos tisztelete is. Nem véletlen, hogy a II. Vatikáni Zsinat után több szentszéki megnyilatkozás is beszél arról, hogy a liturgiában a Szentírást díszes helyről, méltó módon olvassuk fel, és helyezzük el a templomban valamilyen kiemelt, szép helyen. Ennek az irányelvnek az értelmezése során sokféle megoldás született az utóbbi évtizedekben. Volt, ahol a tabernákulumot alakították át "tóraszakrénnyé", ahol alul volt az Oltáriszentség, fölötte pedig a Szentírás. Azt hiszem, ez nem pontosan a Szentszék iránymutatásának a megvalósítása. Az azonban, hogy manapság az ambótt ott találjuk az oltár közelében, kiemelt helyen, és megvan a Szentírás felolvasásának ünnepélyes liturgikus formája – ami egyébként a régi Egyházban is, de a legutóbbi időkben is megvolt, ahol szabályosan és komolyan végezték a szertartást. Azt hiszem, így a liturgia nagyon szépen kifejezésre juttatja hitünket a Szentírással kapcsolatban.

A Szentírást tanítjuk is. Tanítjuk a gyermekeknek a hitoktatásban, a felnőtteknek a bibliaórákon, a katekézis során. Ilyenkor nagyon fontos a közönség, a hallgatóság összetétele. Az utóbbi időben többször megkértek bibliaórák, bibliai katekézisek tartására szociális otthonokban. Összejött az idősök közössége, és az kérték, hogy beszéljek nekik a Szentírásról. Nagy örömmel hallgatták például mindazt, amit elmondtam nekik az újszövetségi formatörténeti kérdésekről, az újszövetségi műfajokról, a kisebb egységekről. Az elmondottakat katolikus szerzők írásai alapján állítottam össze már korábban. És biztos, hogy ez is segíti, megkönnyíti a szövegek megértését. Ha például egy parabolát olvasok a Szentírásban, akkor nem mindegy, hogy a benne található összes részletnek keresem-e a mélyebb teológiai jelentését, vagy inkább csak a súlypontot keresem, azt, ami a teológiai tanítás lényege. Mert ha ismerem a műfajt, akkor az üzenetet is világosabban meglátom benne. Ezek a biblikus stúdiumok nagyon hasznosak. Ezért nagyon örülök, hogy manapság jelennek már meg jó kommentárok, jó könyvek magyarul is, mint például az Ószövetség vagy az Újszövetség teológiájáról írt művek. Mi ugyanis – szerencsére – nem önkényesen magyarázzuk a Bibliát. Ebben a tekintetben a katolikus és az ortodox világ kevésbé van kitéve a fundamentalizmus kísértésének. Amerikai protestáns közegben voltak régen olyan irányzatok, amelyek a Szentírás szövegét – esetleg éppen valamelyik konkrét angol fordításban – olyan makacs szószerűséggel magyarázták, hogy ettől az egésztől az összefüggése válik érthetatlenné. Nyilván nem ez az Egyháznak a szándéka. Mert ha egyszer a Biblia nem az én könyvem, nem magántulajdon, hanem az Egyház könyve, akkor nekünk az egész Biblia összefüggésében és az egész egyházi tradíció összefüggésében van csak lehetőségünk a Szentírást megérteni és értelmezni. Ha hűségesek maradunk az Egyház közösségéhez és az Egyház tanítóhivatalához, akkor nem kell félnünk attól sem, hogy a legkülönbözőbb történelmi, irodalmi tudományok eredményeit is felhasználjuk a Biblia helyes megértése érdekében. Ez egy nagyon szép, dinamikus folyamat, ennek során az ember új és új gazdagságokat fedez fel a Szentírásban magában.

Hadd említsek meg itt még egy dolgot. Most éppen a Biblia Évéré készülünk. Nagyon örültem annak, amikor protestáns testvéreink ezt a javaslatot tették. Később beszéltem erről az ortodox testvérekkel is. Sőt, még arra is sor került, hogy egyszer a protestáns, katolikus és zsidó egyházi vezetők együtt mérlegelték, hogy nem lehetne-e bizonyos tekintetben még a zsidó közösséget is bevonni ebbe az ünnepségbe, rendezvénysorozatba. Természetesen nem történhet minden közösen, hiszen az Újszövetséget csak a keresztények fogadják el szent könyvnek. Az viszont teljesen egyértelmű, hogy a Biblia iránti tisztelet és a Biblia szeretete közös kincsünk.

A felkészülés során előkerült például egy nagyon szép nyomtatott kötet, nagy méretű, nyomtatott könyv, az Újszövetség görög és magyar nyelven. 1860-ban Pesten adták ki. A kiadás alapja pedig a négy evangéliumnak az a X. században írott szép görög kódexe volt, amelyet az Egyetemi Könyvtárban őriznek és amely a bizánci szkhólionnak, glosszának, a szöveget folyamatosan kísérő magyarázatnak a szövegét tartalmazza. Ez a glossza olyan, mint később nyugaton a Catena Aurea volt. Nos, ennek a gazdag és viszonylag bőséges anyagnak igen ritka szövegváltozata található ebben a kiadásban, görögül és magyarul. Még az is kiderül belőle, hogy ez a példány minden bizonnyal Vitéz János primásnak volt valamikor a tulajdona, így a mi, magyar Biblia szeretetünknek is egyik tárgyi emléke – és ezzel még keveset is mondtam. Érdemes lenne kikutatni – bár nem biztos, hogy találunk rá kellő adatot –, hogy ez a példány hogyan került Vitéz Jánoshoz. Vitéz János mint nagy humanista megvásárolhatta vagy megvétethette ezt a szép kódexet Firenzében mondjuk a bizánci menekültektől... De akárhogy történt is, ez a kötet az ő erudíciójának a bizonyítéka. Az sincs természetesen kizárva, hogy a kódex már őelőtte is itt volt az országban, hiszen X. századi a kézirat. Elképzelhető, hogy ez a kódex az egységes keresztény egyház magyarországi életének egyik fönnyaradt tárgyi bizonyítéka. Hiszen a bizánci misszió Magyarországon ekkor kezdődött. Nem föltételezem, hogy ez a magyarázat, ez az evangéliumos könyv lesz az, amit mindenki elsőként elolvas, de rendkívül figyelemreméltó a glosszák tartalma is. És szeretném újra hangsúlyozni, hogy ez a kötet még a

keleti egyházszakadás előtti egységes Egyház általánosan elfogadott – ha nem is hivatalosan rögzített – Szentírás-szemléletét, evangélium-magyarázatait tartalmazza. Ebből a bizánci glosszából bárki nyugodtan készülhet akár a szentbeszédre is – visszatérve a papok munkájához –, mert ebben is egyfajta patrisztikus gazdagságot talál. Tudom, hogy a különböző keresztény közösségeknek a véleménye eltérhet abban a tekintetben, hogy ezt a példányt érdemes-e újra kiadni, reprintben ismét a közönség elé tárni, vagy egy másikat kell kiválasztani. De ezt, mint ősi, értékes kódexet igazán nagy élmény kézben tartani, s talán még használni is. Úgy gondolom, ezt látva is büszkéek lehetünk saját Bibliával kapcsolatos történelmünkre.

Szeretnék még elbeszélni egy másik érdekes epizódot az életemből, amely szintén a régi szentírási szövegekhez kapcsolódik. Amikor 1980-ban Esztergomban kezdtem el tanítani a szemináriumban, néhány évig ott a szemináriumi könyvtárban könyvtáros is voltam. (Ez a könyvtár most átkerült a Szent Adalbert központba, és végre korszerű körülmények között lehet kutatni és hozzáférni az anyaghoz.) A régi nagyszombati nyomtatott könyvek közül, amiket ott kötöttek be a Jezsuita Kollégium műhelyében, vagy később, az egyetemen, a kötetek egy része a szeminárium könyvtárába került. Ezek közül az egyik – nem kevés ilyen volt akkor – a kötéstáblán középkori pergamen kódexlapot láttam. Bolognai írás volt rajta, a 13. század végéről. Kezdem olvasni, miről szólhat? Az ilyen kézírás ugyanis általában kánonjogi magyarázatoknak szokott lenni a tipikus írásformája. Biz` elkövettem azt az arcátlanságot – igaz, a rektor engedélyével –, hogy ezt a kötéstáblát elvittem egy tudós restaurátor hölgyhöz, aki aztán szakszerűen restaurálta. Kiszedte a pergamenlapokat a kötéstáblából, és kiderült, hogy Hostiensis lekturájának egy töredéke, az 1200-as évek legmagasabb színvonalú kánonjogi tudományos munkájából való. Alatta pedig találtunk 15 teljes levél magyar nyelvű kézzel írott Biblia-fordítást. Ezeket szépen kiáztatva egymás mellé lehetett tenni, és kiderült, hogy ezek a lapok Káldi György Bécsben Formika Máténál 1626-ban megjelent első, teljes magyar katolikus nyomtatott Bibliájának a nyomdai kéziratából valók. Piros irónnal még a sortördelések is meg voltak rajta jelölve,

mások pedig belejavítottak a fordítás szövegébe úgy, ahogy aztán a véglegesen megjelent szövegben található. Ilyen élményeink is vannak néha, és ez is nagy öröm, mert ez azt mutatja, hogy milyen folyamatos a kultúránk és a Szentírás szeretete itt, a Kárpát-medencében. Az ilyen töredékek gyakran későbbi könyvek kötéstábláiból kerülnek elő. Máskor meg az egész történet homályban marad, mint a Bizánci Kódex esetében. Néha pedig itt vannak az emlékek a kezünk ügyében, de nem értékeljük őket eléggé. De mégis ez, a Szentírás szeretete az a biztos alap, amely kísér bennünket történelmünk során. Nem csak a hitünkben, vallási életünkben, hanem a kulturális életünkben is. Az egész nyugati világ minden nemzeti kultúrája ilyen vagy olyan módon a Bibliára támaszkodik. Mindegyik nemzeti nyelv művelésének kiemelkedő eseménye volt, amikor a teljes Szentírást lefordították az adott nyelvre.

Megemlíteném például, amit Bíborbanszületett Konstantinnál lehet olvasni, hogy a szlávoknak szent Ciril és Metód készít bibliafordítást (az adott szövegben "liturgiáról" történik említés), mert a keresztény hitre tért környező többi népnek van már a saját nyelvükre fordított Bibliájuk vagy liturgiájuk. A türköknek is – írja Bíborbanszületett Konstantin - vagyis a magyaroknak! Természetesen honfoglalás előtti magyar nyelvű liturgikus, keresztény bibliai szöveget nem ismerünk egyet sem. De ez a feljegyzés, mint emlék, nagyon érdekes. De tovább is mehetünk. Közmondásaink világa, szófordulataink erősen bibliai kötődésűek, és a későbbi irodalmi alkotások is messzemenően teli vannak bibliai vonatkozásokkal, nemcsak nevekkal, nemcsak személyekkel, hanem viselkedésmin-tákkal, képekkel és sok más hasonló elemmel. A kereszténység az egyes népek kultúrájára nem úgy hatott, hogy azt eltörölte, elpusztította, hanem segítette megőrizni, gazdagítani annak saját arculatát. Így alakult ki a különböző nemzeti kultúrák sora Európában. Ezek a kultúrák nem téveszthetők össze egymással, mindegyiknek megmaradt a saját arculata, és mindegyikben ott van a gyökerénél a kereszténység. Ilyen módon hatott ránk a Biblia öröksége, és jól van ez így. Nekünk, magyaroknak is nyelvi fejlődésünk, nyelvi azonosságunk,

kulturális fejlődésünk szempontjából is mindig egy új és örök vonatkozási pont marad a Szentírás.

V.É.: János evangéliumában olvassuk, hogy az Ige megtestesült, és mi láttuk, és tanúságot teszünk róla. Mondhatjuk azt, hogy az Újszövetségben, ennek a megtestesülésnek, a földi emlékeknek a nyomait őrizzük. Az Újszövetség talán több, mint könyv, inkább élet, az isteni élet megnyilatkozása a földön...

Igen, mondhatjuk ezt. A Biblia a Könyvek Könyve, vagyis sugalmazott írás. Olyan könyv, amelynek a szent szerzők felhasználásával maga Isten a szerzője. Ez megkülönbözteti a Szentírást minden más emberi kulturális alkotástól.

V.É.: És az Ószövetség? Abból, ami abban ránk maradt, nem mindegyik történet, nem mindegyik esemény követendő példa...

Nem, de az Újszövetségben sem! Ezek a könyvek nem azt állítják, hogy minden bennük leírt esemény követendő példa. Egy drámáról van itt szó. Aki azt hiszi, hogy egy dráma gyerek-mesekönyv, az nem érti a drámát. A Bibliában Isten drámájáról van szó az emberiséggel. Ha azt várnánk, hogy csak szép meg jó legyen benne, akkor mit szólnánk ahhoz, hogy ma is betegség, háború, gyilkosság van a világban, gyűlölködés, értelmetlenség?

V.É.: Ha az Újszövetséget olvassuk, akkor nem lepődünk meg...

Akármelyik Testamentumot olvasom, azt kell mondanom, hogy az az Isten, aki abból szól, ugyanaz, mint aki azt a világot teremtette, ami itt van a szemünk előtt. A történelemben az emberi magatartásoknak a súlya, a komolysága - adott esetben a keménysége vagy a borzalma is - hozzátartozik a mindenséghez. Csakhogy az emberi magatartás nem mérvadó. Isten kiválasztotta Dávidot. Szerette Dávidot. Hűséges maradt hozzá mindvégig. És Dávid mégis azt kénytelen mondani, amikor megbízza fiát, Salamont a templomépítéssel, hogy összegyűjtöttem mindent, de én ezt nem építhetem föl, mert túl sok vért ontottam. A nagyon kemény ószövetségi történetben is, igenis, ott van az alapvető értékeknek az a vezérfonala, amire nekünk szükségünk van, amit Isten akar közölni velünk.

Egyébként érdemes megnézni ilyen szempontból a mi mai életünket is. Lehet, hogy egy kicsit finomabbak – vagy finnyásabbak – lettünk, de attól még a dolgok megtörténnek. Attól még, hogy a mai

ember nem lát napról napra közeli hozzátartozót a szeme előtt meghalni – mert ez a kórházban történik diszkrét elszigeteltségben, akár csak a születés –, ez nem azt jelenti, hogy nem születnek és nem halnak meg emberek. A Szentírás nagyon-nagyon tanulságos dolog. Scandalum pusillorum, ha valaki a benne leírtakon megbotránkozik, hiszen a Szentírásnak tanulsága van, a Szentírás történeteinek iránya van, éppen ezért nem az egyes eseménynek a konkrét lefolyása az, ami a teológiai, erkölcsi példakép. A Bibliának üzenete van. Nyilvánvaló, hogy nem minden ószövetségi szereplő magatartása egyenértékű. Kain története le van írva, de ez nem azt jelenti, nosza, öljük meg a testvérünket. Ellenkezőleg. Dráma az, amely érzékelteti, hogy milyen szörnyű bűn az emberi gyilkosság. Hitvallás az ember testi mivoltáról.

Azt hiszem, végig lehet ilyen szempontból kísérni az Ószövetséget. És persze azzal a tudással, amiről beszéltünk, hogy az önmagát közlő Isten milyen nagy pedagógus. A szerencsétlen emberiséggel úgy közli magát, ahogy azt az ember befogadni képes. Ennek során van persze fogalmi fejlődés, van kulturális változás az alatt a hosszú időszak alatt, amíg a Biblia egésze megszületett. Egy hatalmas, történelmi és kultúrtörténeti korszakot ölel át. Éppen ezért nagyon sok minden található benne. Például az ún. természettudományos világkép is sokat fejlődött időközben. A különböző korok különböző népeinek más és más felfogása volt, ezeknek különböző elemeik, formáik voltak, és ezek valamilyen módon mind lecsapódnak a Bibliában. De a Biblia nem természettudományos tankönyv. Nekünk mindig a teológiai üzenetet kell keresnünk. Hadd térjek vissza az ezegézis méltóságához: a Biblia az Egyház könyve. Merjük, merhetjük tisztelni, mert van, aki – éppen Jézus Krisztus személyes művének a fényében – hitelesen értelmezi azt számunkra.

Ezzel a bizalommal forgatjuk mindig, ez segít bennünket mindig, ha az értelme nem nyilvánvaló, ha lehetséges a félreértés, ha a szöveg túlságosan erőteljes, száraz, vagy nehezen érthető – néha éppen a régi korok fogalomvilágának eltérése miatt. Mindezek miatt teljesen indokolt a Katolikus Egyháznak az az előírása, hogy a Bibliát minden esetben magyarázatokkal kell kiadni. Akkor is, ha csupán

rövid lábjegyzetekről van szó, vagy az egyes könyvek elejére, végére írt magyarázatokról. Mert ezzel is segítjük az olvasót abban, hogy az Egyház könyveként forgassa ezt a Bibliát. Ezért fontos, hogy a fordítás mindenkor egyházi jóváhagyással jelenjék meg. Akkor katolikus, akkor hiteles, akkor az Egyházé a fordítás.

Ezek a körülmények segítenek bennünket abban, hogy az egész Bibliát szeressük. Ez nem azt jelenti, ismételem, hogy minden egyes eseményt – elnézést a szóért – minden egyes sztorit, szolgálai módon viselkedés-mintának tekintünk. Van a Bibliában elrettentő példa éppen elég, és van benne sok olyan leírás is, amely nem abból a szempontból közelíti a kérdést, hogy az, aki ezt és ezt tette, jól tette-e azt, vagy sem. Történhet a leírás más szempontból, más céllal is. Például azt akarja bemutatni, hogy akinek el kellett szenvedni valamilyen atrocitást, az esetleg megérdemelte azt, íme, beteljesedik rajta az isteni büntetés. Számos egyéb teológiai kérdésfeltevés vagy mondanivaló rejtőzhet egy-egy esemény leírása mögött.

V.É.: Jézus élete és tanítása – élet. Nem betű, nem csak könyv, hanem él, és újra és újra élhet bennünk tovább. Reinkarnálódhat, folytatható bennünk. Ennek nyomait, megvalósulását láthatjuk, amikor lelkiségek, mozgalmak egy-egy szentírási mondat nyomán születnek. Ők arra szentelik életüket, hogy egyik vagy másik szentírási mondatot megvalósítsák. Remete Szent Antal például, amikor egy vasárnapi szentírási szövegben meghallotta a gazdag ifjú történetét, otthagya vagyonát és mindenét. Ezt a példázatot annyira komolyan vette, hogy aztán kiment a sivatagba, és otthagya a világot. És az ő példájának mind a mai napig van folytatása. De azt hiszem, nemcsak a szentek, a lelkiségi mozgalmak követőinek életében, hanem az egyes ember esetében is vannak szentírási részek, mondatok, szavak, amelyek őt megragadják, megszólítják, és egy időre, vagy akár egy életre az életünk középpontjába kerülnek. – Azt szeretném kérdezni, hogy vajon a Bíboros Atyának gyerekkorában, vagy a későbbiekben, hivatásának a kialakulásában előfordult-e az, hogy ilyen erőteljesen beavatkozott életébe a Szentírás egy-egy mondata.

A Szentírás hatással van egész életemre, hiszen rendszeresen olvastam, sőt, próbálkoztam imádkozva olvasni. Azt azonban nem merném mondani, hogy egy mondat, vagy egy szó hatalmas fordulatot váltott volna ki az életemben. Azt hiszem, számomra sokkal nagyobb jelentősége volt és van inkább a rendszeres familiaritásnak, a

Szentírás szövegével való barátságnak. Ez volt az, ami nekem nagyon sokat segített. Kedvenc szentírási mondataim, idézeteim, szövegeim természetesen vannak nekem is. Az utóbbi harminc-nyolcven évben az egyik kedvenc szövegem szent János leveléből való, az, hogy a mi közösségünk az közösség az Atyával és a Fiúval, Jézus Krisztussal. Ezek után mondja nekem valaki, hogy a communio-teológia a II. Vatikáni Zsinat újítása! Ebben a mondatban benne van az Egyház misztériumának lényege. Ebben az egy mondatban. Egy életmű is kevés lenne ahhoz, hogy valaki ezt az egyetlen gondolatot elemezze. Egy másik kedvelt mondatom, ami most éppen nagyon aktuális, hiszen közösen választottuk, az a Városmisszió jelmondata Budapesten: "Reményt és jövőt adok nektek! " Jeremiás prófétától származik, attól a Jeremiástól, aki a pusztulás szemtanúja és szenvedő alanya volt, aki végignézte, hogy a saját népe hogyan kerül rablásba, hogyan pusztítják el szent városukat. Reményt és jövőt adok nektek! Ha ezt akkor Jeremiás le merte írni, akkor mi miért nem merjük elolvasni? Milyen ereje és mondanivalója van egy-egy szentírási mondatnak!

V.É. Nyolcvan szépen köszönjük a Mária rádió hallgatói nevében.

Missziós Evangélium (János evangéliuma, kis füzet, háromféle színes borítóval, osztogatásra. – Plébániák, intézmények rendelhetik meg, a hívek megvásárolják és ismerőseiknek ajándékozzák a BIBLIA ÉVE folyamán.) Ára: 100,- Ft.

Mindennapi Evangélium (Márk evangéliuma napilap formátumban, osztogatásra. – Plébániák, intézmények rendelhetik meg, a hívek megvásárolják és ismerőseiknek ajándékozzák a BIBLIA ÉVE folyamán.) Ára: 100,- Ft.

Bibliolvasó-naptár (a teljes Szentírás szövegének beosztása két éven át minden napra, készítette: Gyürki László. – Négylappos füzet, azok számára, akik vállalják, hogy két év alatt végigolvassák a teljes Bibliát.) Ára: kisebb 60,- Ft ,nagyobb: 80,- Ft.

Vallomás a Szentírásról DVD (Csoportok, Szentírást szerető hívek számára ajánljuk beszerzését, meghallgatását, terjesztését.) Ára: 600,- Ft.

A Szentföldön Jézus lába nyomán DVD (Csoportok, Szentírást szerető hívek számára ajánljuk beszerzését, meghallgatását, terjesztését.) Ára: 600,- Ft.

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Vágvölgyi Éva

Isten megtapasztalása és Mózes meghívása

A.) Alapgondolat

Mózes sorsa kezdettől fogva egész Izrael sorsának prófétai jele; Mózesnél jelszerűen megtörténik a megszabadulás, amelynek majd egész Izraellel meg kell történnie.

Az egyiptomi megőlése Mózes által, ebben a szövegösszefüggésben, amikor ő mint népének felszabadítója lép fel (Kiv 2,14), Mózes önhatalmú kísérletének tűnik. Ennek az önhatalmú cselekedetnek zátonyra kell futnia, mert nem ő, hanem Jahve a szabadító.

Mózes jelentősége számunkra abban rejlik, hogy mi is feltezzük magunknak a kérdést, hogy vajon mi a saját Egyiptomunkat minden további nélkül el tudjuk-e hagyni? Nincs mindig újra szükségünk egy Mózesre, aki felráz minket? Egy prófétikus lázítóra? Mivel Mózesnek ilyen prófétikus lázítónak kell lennie, természetesen előbb el kell szenvednie azt, ami később az egész népre is vár majd. Vele meg kell történnie annak a kivonulásnak, amely később az egész néppel meg fog történni.

B.) Bibliai szöveg: Kiv 3,1-4,17

C.) Bevezetés

1.) Mózes meghívástörténete: a J és E szinopszisa

	Jahvista	Elohista
Isten megmutatja magát Mózesnek	Kiv 3,1 ¹ Mózes pedig apósának, Jetrónak, Mádián papjának a juhait legeltette. Egyszer, amikor behajtott a nyáját a pusztába, eljutott Isten hegyéhez, a Hórebhez. ² Ekkor megjelent neki az Úr angyala, tűz lángjában egy csipkebokor közepéből. Láttá ugyanis, hogy a csipkebokor lángol, de nem ég el.	Kiv 3,4 szólította őt Isten a csipkebokor közepéből, és azt mondta: »Mózes, Mózes!« Ő azt felelte: »Itt vagyok!«
Jahve bemutatkozik	³ Erre Mózes így szólt: »Odamegyek, megnézem ezt a különös látványt, miért nem ég el a csipkebokor!« ⁴ Amikor az Úr látta, hogy odamegy megnézni... ⁵ Az Úr ekkor így szólt: »Ne közelíts ide! Oldd le lábadról sarudat, mert a hely, amelyen állsz, szent föld!«	3,6a ⁶ Azután azt mondta: »Én vagyok atyáid Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene.«
Ígéret: a panasztok meghallgatására talált	3,7 ⁷ Az Úr ezután azt mondta neki: »Láttam népem nyomorúságát Egyiptomban, hallottam kiáltását a munkafelügyelők kegyetlensége miatt, ⁸ és ismerem szenvedését.	3,9 Mert Izrael fiainak kiáltása felhatolt hozzám, és láttam sajnárgatásukat, amellyel az egyiptomiak nyomorgatják őket.
A megszabadítás ígérete	3,8b Leszálltam tehát, hogy megszabadítsam az egyiptomiak kezéből, és kivezessek arról a földről egy jó és tágas földre ...	
Mózes megbízása	3,16 ¹⁶ Menj el, és gyűjtsd egybe Izrael véneit, és mondd nekik: Az Úr, atyáitok Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene megjelent nekem, és azt mondta:	3,10 ¹⁰ Most tehát jöjj, hadd küldjelek a fáraóhoz, hogy kivezessek népem, Izrael fiait Egyiptomból!«

Íme, meglátogattalak benneteket, és láttam mindazt, ami veletek Egyiptomban történt. **17** Elhatároztam, hogy kivezetlek titeket Egyiptom nyomorúságából ... **18b**. Aztán menj be Izrael véneivel Egyiptom királyához, és mondd neki: Találkoztunk az Úrral, a héberek Istenével. Most elmegyünk háromnapi járásra a pusztába, hogy áldozunk az Úrnak, a mi Istenünknek!

Mózes kifogása

4,1 **1** Mózes azt felelte: »Nem hiszek majd nekem, és nem hallgatnak szavamra! Azt fogják mondani: `Nem is jelent meg neked az Úr!«

3,11 **11** Mózes erre azt felelte Istennek: »Ki vagyok én, hogy a fáraóhoz menjek, és kivezesse Izrael fiait Egyiptomból?«

Isten válaszol és jelet ad

4,2 **2** Ezért az Úr azt mondta neki: »Mi az, amit kezeden tartasz?« **3** Ő azt felelte: »Egy bot.« **3** Az Úr erre azt mondta: »Dobd csak le a földre!« **4** Ő ledobta, s az kígyóvá változott, úgyhogy Mózes elfutott. **4** Aztán azt mondta neki az Úr: »Nyújtsd ki a kezedet, és fogd meg a farkát!« **5** Ő kinyújtotta és megfogta, és az bottá változott a kezében. **5** »Hogy elhiggyék – folytatta –, hogy megjelent neked az Úr, atyáik Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene!«

3,12 **12** Ő azt mondta neki: »Én veled leszek!«

6 Azután az Úr azt mondta: »Dugd csak be a kezedet a kebledbe!« **7** Ő bedugta a keblébe, és amikor kihúzta, olyan volt a leprától, mint a hó. **7** »Dugd vissza a kezedet kebledbe!« – mondta azután. Ő visszadugta, és amikor megint kivette, olyan volt, mint a többi testrésze.

Mózes második kifogása	4,10 10 Mózes erre azt mondta: »Kérlek, Uram, nem vagyok én a szavak embere, sem tegnap, sem tegnapelőtt nem voltam az, sem azelőtt, mielőtt szolgálóddal beszéltél volna. Nehéz ajkú, nehéz beszédű ember vagyok én!«	3,13 13 Mózes azt felelte Istennek: »Íme, elme- gyek Izrael fiaihoz, és azt mondom nekik: Atyáitok Istene küldött engem hozzátok! Ha ők akkor azt kérdezik tőlem: 'Mi az ő neve?' – mit mondjak nekik?«
Isten végleges válasza	4,11 11 Az Úr azt felelte neki: »Ki teremtett száját az embernek, vagy ki tesz némává és süketté, látóvá és vakká? Nem én, az Úr? 12 Menj tehát, én pedig a száddal leszek, és megtanítalak arra, hogy mit beszélj!« (13 De ő ellenvetette: »Kérlek, Uram, küldj mást, ha valakit küldeni akarsz!« 14 Meghargadott ezért az Úr Mózesre ...)	3,14 14 Isten erre azt mondta Mózesnek: »Én vagyok az, 'Aki vagyok'.« Aztán azt mondta: »Ezt mondd Izrael fiainak: Az 'Aki van' küldött engem hozzátok!« 15 Azután Isten azt mondta Mózesnek: »Ezt mondd Izrael fiainak: Az Úr, atyáitok Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene küldött engem hozzátok. Ez az én nevem mindörökké, és ez az én emlékezetem nemzedékről nemzedékre.«

2.) Isten hívása és Mózes ellenállása - az elbeszélés jahvista megfogalmazása

A jahvista elbeszélés megismertet bennünket a bibliai meghívás-történet sémájával.

A következő szerkezeti elemeket találjuk benne:

1. Isteni jelenés
2. A szabadítás ígérete
3. A kiválasztott személy megbízása
4. A kiválasztott személy ellenvetése

5. A kétely megdöntése egy jellel
6. A kiválasztott személy újabb kifogása
7. Isten segítséget ígér és megerősíti a megbízást

Hasonló sémát találunk például Jer 4,1-8; Bír 6,11 (Gedeon meghívása); 1 Sám 9,17 (Saul meghívása). A szöveg munka súlypontja azonban nem ennek az irodalmi szerkezetnek a kidolgozása kell hogy legyen. Sokkal inkább azt kell megkísérelni, hogy a belső mozgásokat és a meghívástörténet egyes lépéseinek következetes logikáját felfedezzük. Ezekből válnak érthetővé az emberi érés útjának - önmaga és rendeltetése vonatkozásában - tipikus lépései. A meghívástörténeteknek mindig ebben a formában, erről a belső útról kell szólniuk, amely mindig több összetevőből formálódik és alakul: a félelemből és kitérésből a hívás, a feladat elől, a kételkedésből, az önbizalom hiányából és az önmagam elfogadásából, a hitelenségéből és hitből.

A jahvista elbeszélő központi témája ezt a háttérret mondja el Mózes meghívástörténetében: hogy tud Isten felragyogni egy *"égő csipkebokorban"*, egy ilyen semmi, értéktelen dologban (Bír 9,7-15: Mese a fák királyáról) anélkül, hogy az ő megjelenésének médiuma, eszköze elégne? Hogy tud Isten használni egy ilyen értéktelen hordozót, mint az ő szolgáját, Mózeset, anélkül, hogy túl sokat követelne tőle vagy megsemmisítené? Hogyan lehetséges, hogy Isten szolgálatára vagyok meghívva én, Mózes, az én semmiségemben és gyengeségemben, az én elégtelenségemben és az én összes fogyatékoságommal? Nem kellene nekem egészen másmilyennek lenni, igazabbnak?

3.) Mózes meghívástörténetének jahvista megfogalmazása **Magyarázat az egyéni vagy páros írásbeli munka hat kérdéséhez**

1. A jahvista szerint Jahve az egyedüli cselekvő. Láttá népe nyomorúságát, és hallotta kiáltásukat. Ő maga *leszállt* nyomorúságukhoz, hogy kivezesse és megszabadítsa őket Egyiptomból. Mózesnek csak Jahve akarátát kellett végrehajtania és a vénekkel együtt a fáraó elé járulni, hogy ütköztesse vele Jahve szándékát és annak következményeit. Mózesnek egyedül a cselekvő Jahve prófétájának kell

lennie. A jahvista elbeszélő ezt azért hangsúlyozza olyan nagyon, mert az ő idejében, a királyok korában Izraelben az a veszély fenyegetett, hogy megfélemedkeznek arról, hogy Jahve az, aki Izrael történetét formálja, és nem maga Izrael és csak a maguk erejére hagyatkoztak a tetteikben.

2. De akkor miért tiltakozik olyan hevesen Mózes a megbízása ellen? Hiszen nem neki magának kell a szabadítást végrehajtani. Ő szívesebben felépítene valamit, amit ő szeretne, akkor is, ha az sokaknak nem tetszik? Mózes első kifogása megfordítja a perspektívát. Itt nem arról van szó, hogy ő a néppel együtt Jahvéra bízta-e magát vagy sem, és hisz benne vagy sem, hanem az a kérdés, hogy ő, Mózes szavahihető-e, hinni fognak-e neki. Az első ellenvetésben emiatt kifejeződik az önmagában való kételkedés, az önbizalom hiánya. De vajon az, hogy önmaga helyett Jahvéban bízunk, nem egy újabb képtelenség?

A második kifogásban még erőteljesebben kifejezi ezt az önmagában való kételkedést. Azt, hogy Mózes milyen összetört és reménytelen állapotban érzi magát, különösen jól kifejezik ezek a szavak: "Uram, nem vagyok én a szavak embere, sem tegnap, sem tegnapelőtt nem voltam az, sem azelőtt, mielőtt szolgálóddal beszéltem volna. Nehéz ajkú, nehéz beszédű ember vagyok én!"

3. A válaszban, a 11. versben Isten feltesz egy kérdést, ami nagyon hasonlít ahhoz, amit Jóbtól kérdezett (Jób 38,2k): "Ki teremtett száját az embernek, vagy ki tesz némává és süketté, látóvá és vakká? Nem én, az Úr?" Drewermann Isten válaszát egy parafrázisban értelmezi: "Te, Mózes, a félelmed tengelye körül forogsz állandóan, a silányságod érzésébe temeted magad, azonban képes vagy rá, és kell, hogy egyszer kitekints önmagadból, és Isten szemszögéből tekints az életedre. Ahelyett, hogy a fogyatékoságaidat panaszolnád, pontosan a sérüléseidben, a hiányaidban és korlátaidban Isten művét kellene látnod. Amíg a testi hibák és fogyatékoságok ellen tiltakozol, egyre keserűbb és kiábrándultabb leszel; de ha képes vagy megtanulni, hogy az elégtelenséged az én kezemből elfogadd, akkor a tulajdonképpen rendeltetésednek nem lesz akadálya."

4. Új jelentést kap a két jel, amelyeket Mózes Istentől kapott. Nem csak csodajelek, amelyekkel az esetleges hitetlenkedőket a honfitársai közül meg tudja győzni. Ez a hitetlenség nem egyedüli probléma a meghívástörténetben. Ezek a csodák sokkal inkább jelek, amelyeknek Mózeset magát kell segíteniük, hogy rábízsa magát Jahvéra, hogy legyőzze az önmagában való kételkedést, és a (behatárolt) lehetőségeket, melyeket Istentől kapott, elfogadjá.

Az első jel Isten bevezető kérdésével kezdődik: "Mi az, amit kezdedben tartasz?" Drewermann szerint Mózesnek egy alapkérdést tesz fel: "Mi az, amit én már a kezemben tartok ..., amikor olyan semminek, alkalmatlannak és oly tehetetlennek érzem magam?" Aki azonban félelmében úgy tesz mintha semmit sem tartana a kezében, aki mindazt, ami fölött rendelkezik, nem akarja elismerni és úgyszólván megveti amije van, amire tulajdonképpen hagyatkozni és támaszkodni tudna, annak élete átváltozik állandó meneküléssé önmaga elől. Aki vonakodik, hogy kiálljon és jótálljon az ő igazságáért, az önhibájából képtelenné válik az áldozatra. Ezzel szemben aki kezébe veszi azt, amitől fél, az megtapasztalja a benne rejtőző képességeket és lehetőségeket. Hasonlóan értelmezi Drewermann a leprás kéz képét: "Te elrejteted és a `kebledbe` temetheted azt, aki vagy; elfeledkezhetsz a képességeidről és a cselekvési lehetőségeidről, kiszoríthatod és megtagadhatod, és akkor átélheted, hogy a saját testedben elkezdesz szétrohadni; a másoktól való félelemtől végül egy olyan emberré válsz, aki valóban tisztátalan és veszélyes." Aki nem tölti be rendeltetését, az csapássá válik mások számára (lásd például Jónást). Mózes azonban az ő lehetőségeit újra "elő tudja húzni a kebléből" és képes helytállni. Ő és honfitársai akkor meg fogják tapasztalni, hogy semmiképp nem arról van szó, hogy ami úgy tűnik, hogy beteg vagy ronda, azt megvetésre méltónak kell tartani.

5. Erre a háttérre következik a bevezetőkép az égő csipkebokorról. Költői formában fejezi ki az egész problémát, amelyet majd a történetben ki fog bontani. A csipkebokorban, az értéktelenség és elégtelenség szimbólumában (lásd Bír 9,14) Mózes alapvetően önmagát látja, az ő saját elégtelenségét és semmiségét. Hogyan is tudná Isten ezt a használhatatlan embert a szolgálatába állítani? Hogy tud

Isten felragyogni ebben a csipkebokorban, anélkül, hogy a csipkebokor elégne? De hát itt ég egy csipkebokor és mégsem ég el. Az Erős és a Hatalmas van jelen egy gyengében és gyámoltalanban, anélkül, hogy az tönkremenne. Mózes számára ez azt jelenti: Te ugyanúgy Isten megjelenésének eszközévé válhatsz, mint ez a csipkebokor.

A Mózesnek szóló felszólítás, hogy vegye le a saruját, felfedi, hogy szent helyen áll, egy újabb gondolatot hoz. Drewermannal együtt úgy lehet értelmezni ezt a gesztust, mint az önfeltárás szimbolikus tettét, és akkor ez a felszólítás jelenti az egész égő csipkebokor kép értelmét: Isten előtt neked ilyen teljes alázattal kell mutatkoznod, amilyen vagy. Az emberek között a legritkább esetben tárhatod fel a gyengédet, nem lehetsz mezítelen. Előtte azonban félelem nélkül feltárhatod a gyengeséged, mezítelen lehetsz, anélkül hogy elítélne. Ahol Isten van, ezen a szent földön, ott jelen van az elveszett paradicsom egy darabja, amelyben az ember még mezítelen lehetett.

6. Ezért kell az egész meghívástörténetnek a pusztában történnie és nem Egyiptomban. Mert nem a pusztá az a hely, ahol az ember mezítelenül áll? Ahol mindaz, amivel egyébként ámitja magát, semmivé foszlik? Jahve legalapvetőbb isteni tulajdonsága nyilatkozik itt meg, hogy a pusztában, ahol semmi életlehetőség nem mutatkozik, életet ajándékozik. (Ugyanakkor van történelmi lehetősége, hogy a Jahve-hit gyökerei ténylegesen a sínai pusztába vezethetők vissza. Vesd össze az archaikus fogalommal, amelyben az Ószöv. különböző helyein Jahve mint sínai Isten szerepel: a "Sínai az Úrnak, Izrael Istenének" (Bír 5,4), "Eljött az Úr a Sínairól" (MTörv 33,2);

"Isten, amikor néped élén kivonultál,
amikor a sivatagon áthaladtál,
megremegett a föld, csepegték az egek,
a Sínai Istenének színe előtt,
Izrael Istenének színe előtt.
Bőséges esőt adtál örökségednek, Isten,
s ha ellankadt, te felüdítetted.
Nyájad megtelepedett rajta,

jóságodban, Isten, gondját viselled a szegénynek"
(Zsolt 68,8-11).

4.) Összehasonlítás az elohista megfogalmazással

Az elohista szöveggel való összehasonlítás során három különbség ötlük a szemünkbe:

➤ Mózes nem csak Isten prófétája, aki bejelenti Isten szabadító tettét – sokkal inkább politikai vezetőként lép fel, akinek Jahve megbízásából ezt a szabadítást végre kell hajtania. A kortörténeti háttér teszi ezt a hangsúlyt érthetővé. Az északi országgrész számára ezek bizonytalan idők, kb. 100 évvel későbbi időszak ez, mint a jahvista kora. Katasztrófák és a hagyományokkal való szakítás jellemzi a kort. Egy erőskezű, karizmatikus vezérre lenne szükség, aki által Izrael Istenének bizonyossága nyilvánvaló válik.

➤ Természetesen az elohista is, ugyanúgy mint a jahvista, hangsúlyozza, hogy Isten a kivonulásnak az Istene. Amivel kifejezi a hitet, hogy Izrael múltja és jelene Isten műve, hogy vannak ígéretek amelyek végül beteljesednek, ahogy egyszer már ez megtörtént. Ezzel egy időben az ember Istennel való történetének bizonyosságát és a folyamatosság érzését fenyegető törést közvetíti az elohista.

➤ "Isten nevének kinyilatkoztatásában" a velünk maradó Isten ígéletét bontja: Én vagyok (veletek) mint aki ott akarok lenni (veletek). Jahve nevének ez a kinyilatkoztatása az elohista elbeszélés súlypontja. A szövegről való beszélgetésnek is ez kell, hogy a súlypontja legyen.

Mózes kérésének kettős célja van: Néven nevezve hívni Istent, ezzel a társaságában lenni, együtt lenni vele. Akinek nincs neve, a névtelen, az olyan mintha nem is létezne. A név tesz valakit megszólíthatóvá és hívhatóvá, a név megjeleníti a megszólítottat, és egyben felfedi belső titkát. Az Isten neve iránti kérdésben rejtőző két igény válik ismertté: a biztonság vágya, a kívánság, hogy bizonyos értelemben rendelkezni tudjon Isten felett, egészen az emberi kísértésig, hogy Isten nevében varázsolni tudjon (lásd Ter 32,30).

A kérésnek egyrésztől Isten eleget tesz, másrésztől viszont igazítja : a név tulajdonképpen nem név. A név egy mondat, ami egy

ígéretet és bátorítást tartalmaz az ember számára: Aki mint Isten kinyilatkoztatja magát Mózesnek, az úgy nevezi magát: "én vagyok" és "én veletek akarok lenni". Isten nevével nem *valami* válik megnevezetté, hanem egy esemény, egy történet.

Az elohista hagyomány kiemeli, hogy milyen újságot jelent, amikor Isten Mózesnek kinyilatkoztatta a nevét. Régebben csak úgy ismerték Istent, mint az ősök Istenét, Ábrahám, Izsák és Jákob Istenét. Jákobnak nem mondja meg a nevét, de most Mózesnek kinyilatkoztatja nevét:

" Isten erre azt mondta Mózesnek: »Én vagyok az, `Aki vagyok'.« Aztán azt mondta: »Ezt mondd Izrael fiainak: Az `Aki van' küldött engem hozzátok!« Azután Isten azt mondta Mózesnek: »Ezt mondd Izrael fiainak: Az Úr, atyáitok Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene küldött engem hozzátok. Ez az én nevem mindörökké, és ez az én emlékezetem nemzedékről nemzedékre (3,14-15). Ezzel a névvel igazolja Mózes a nép előtt küldetését: "Aki van, küldött" vagyis az, aki a létet adja, aki jelen van népe között. A név a régiek elképzelése szerint nem csak jelöli és megkülönbözteti viselőjét, hanem a személyiségének fontos részét alkotja, kifejezi lényegét. A név mintegy második énje a személynek; ahol ott a név, ott a személy is; a név állhat a személy helyett, (Szám 12,42; Jel 3.5). Ha valakinek a nevét valamiben jelölik meg, akkor ez a valami szorososan összefonódik az illető személyével. Aki kezére írta Jahve nevét, megvallotta, hogy hozzá tartozik. Ha valaki kimondja valakire valamilyen hatalmasságnak a nevét, ezzel az oltalmába helyezi. Ezért olyan fontos a név ismerete.

D.) Óravázlat

Feladat	Módszer	Eszközök, időtar- tam
1. Ének: Indulj és menj, hirdesd szavam	ének kot- tából	Énekelj az Úrnak 55. old. 5 perc
2. Mózes alakja ➤ Milyen kép él bennem Mózesről? ➤ Mit mond el a Kivonulás könyve Mózes- ről és az ő meghívásáról az égő csipkebokor epizódban?	csoportos beszélge- tés az óra- vezető irá- nyításával	10 perc
3. Isten hívása és Mózes ellenállása - az elbeszélés jahvista megfogalmazása: a.) A jahvista történet elolvasása, lásd Bev. 1; a résztvevők kifejezik a spontán benyo- másaikat. b.) Az elbeszélés szerkezete, lásd Bev. 2., mint a bibliai meghívástörténet alaptípusa.	csoportos beszélge- tés az óra- vezető irá- nyításával	Mózes meghívás- története Bev. 1. külön lapra 10 perc
c.) A meghívástörténet belső mozgásai és logikája: ➤ Milyen megbízást kapott Mózes? Mit kell tennie? Mit tesz Isten, ill. mit ígér, hogy tenni fog? ➤ Milyen kétségeknek ad hangot Mózes? Mi áll a kétségek hátterében, a szavak mö- gött? Milyen belső ellenállással kell Mózes- nek önmagában megküzdeni? ➤ Mit jelent Isten válasza a 12. versben? Mit kell Mózesnek teljes alázattal kimon- dani? ➤ Mit tapasztal meg Mózes a két jeltől? Csak népe előtt kell neki ezzel tekintélyt szerezni? Vagy a saját belső ellenállását is fel kell számolnia vele? Mit jelentenek hát ezek a jelek?	csoportos beszélge- tés az óra- vezető irá- nyításával egyéni vagy páros írásbeli munka a kérdések alapján, utána csoportos megbe- szélés az óra- vezető irányításá- val	jegyzetfüzet, ceruza, tábla, kréta 15 perc jegyzetfüzet, ceruza, tábla, kréta 40 perc

➤ Mi a háttere a kezdőkép égő csipkebokrának és a bevezető rész más motívumainak (és Jahve látta...; oldd le lábadról sarudat...)?

➤ Miért játszódik a jelenet a pusztában és miért nem Egyiptomban?

Kiegészítő magyarázatot lásd a Bev. 3-ban.

4. Összehasonlítás az elohista megfogalmazással

Elolvassuk a szöveget (lásd Bev. 1.).

Kérdések a beszélgetéshez:

➤ Miért kérdezi Mózes Isten nevét? Mit akar ezzel? Mi bújik meg a kérdés mögött?

➤ Hogy válaszol Jahve? Eleget tesz Mózes kérésének? Közöl a válaszban egy nevet?

➤ Mit jelent ez a "név"? Mit tartalmaz?

Mire szólít fel bennünket?

Kiegészítő magyarázatot lásd Bev. 4-ben.

5. Befejző ima, ének

beszélgetés párban a megadott kérdések alapján, utána az óravezető magyarázata

jegyzetfüzet, ceruza, tábla, kréta

30 perc

spontán ima

kotta, gyertya, gyufa

10 perc

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „**Élő Ige**” címmel **bibliaiskola** működik (szeptembertől júniusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig). Jelen füzetünk az hatvanadik óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2007. dec. 1.

Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravezető
Tarjányi Béla szakmai vezető

Székely István

Biblikus folyóiratok szemléje

A **Biblica** 2/2007. számában Andrei Orlov *mennyei és földi személyek és tetteik párhuzamát* vizsgálja, ami a Kr.u.2. századi pszeudoepigrafikus írásokban szerepel. Idézi pl. a Jubileumok könyvét, amelyben a »jelenlét angyala« saját írásbeli üzenetének nevezi Isten parancsát (s így ő mintegy hasonmása Mózesnek). Egy targum szerint Ter 28,12-ben egy angyal Jákob hasonmása. 2 Hének-ban a látnok megkapja az írrok főangyal, Uriel hivatalát. Ezekiel költő («a drámaíró») Exagoge című töredékesen fennmaradt művében Mózes álmában egy uralkodót lát, aki ráruházza hatalmának jelvényeit. Kétségtelen, hogy a szövegek néhány részletében az angyali hasonmás nem különül el élesen a Bibliában szereplő emberi hőstől ill. látnoktól, de mindegyikben valamilyen átadás vagy azonosulás történik. Lehet-e véletlen, hogy a pszeudoepigrafikus szerzők vizsgált műveiben (szinte egyidőben) angyali személyek átadják írói hivatásukat emberi társ-identitásuknak, a bibliai hősnek vagy látnoknak, aki annak öre lesz? – Serge Frolov cikke tagadja *a korábbi próféták könyveinek* deuteronomista átdolgozását. Fő érve, hogy a 2 Kir 25,27-30 (vagy 23,26-25,30) szövegrészt csak Evilmerodák 2 évnél rövidebb uralkodása idején írhatta valaki, valószínűleg Joachin egy fogolytársa (írnoka); az ő haláláig való ellátása azért szerepel, mert (ahogy egy másik forrás igazolja) ezt már Nebukadnezár idején elrendelték. A 2 Kir 25,27-ben említett »felemeltetés« sem Evilmerodák, sem utódai alatt nem nyújtott okot reményre, egészen a perzsa hódításig. A leigázott nép már nem reménykedett a Dávid házának szóló 2 Sám 7-beli ígéretnem sem. Bár a korábbi próféták szövegeit mind korábban, mind Círusz után többször átdolgozták, a szerző ismételt megfontolások után kimondja, hogy az említett reményvesztés miatt 560 és 539 között kizárható bármilyen változtatás, a 2 Kir utolsó 4 versének beírásán kívül. – Karl Matthias Schmidt *a szórványban való megtérés* útját mutatja be, főleg a Csel szövegei alapján. Az istenfélő etióp eunuchot alámerülése után az Úr Lelke – elragadván Fülöpöt is – azonnal magára hagyta, s ő hazatérve távoli otthonában boldogan

várta a Szentlelket. Eljöttében bízhatott is, ha a Szenvedő Szolga után továbbolvasva Izajást, eljutott a Jeruzsálembe zarándokló pogányokhoz – köztük a heréltekhez – szóló ígéretil (Iz 56,3-7). Palesztina területén a nemzsidók megtérését követte a Szentlélek vétele (pl. Szamariában, vagy Kornéliusz házában) akár látható jelek, akár apostolok kézrátétele formájában. Mindezek természetes központja – és a pünkösdi esemény színhelye – Jeruzsálem volt. Megtérése után Pál felkereste a várost (Csel 9,26-28) és a templomot (erről később szól: Csel 22,17-21). Utóbb Barnabás segítette a helyes útra (Csel 11,25-26). Hosszú működése során Pál bőségesen tapasztalhatta a Szentlélek kiáradását Jeruzsálemlen kívül is. (A szerző itt Lk 11,31-32 szavaival visszautal a távoli Etiópiára is.) Végül megérti Pál, hogy Sion már nem lehet a népek gyülekezési helye, amikor őt kihurcolják és kizárják a templomból (Csel 21,30), ahová zarándokként imádkozni jött (Csel 24,11). Tehát – az Öszövetséggel ellentétben – a *diaspora* lett az üdvösség útja, Isten növekvő népének őrzetes szabad területe (Csel 28,16.23-31). – A rövid észrevételek között Stephan Lauber az egyik olyan feltevést cáfolja, hogy *Malakiás* könyve időbelileg több rétegben készült kiegészítés Zak könyvéhez. – A.E.Gardner kérdése az, hogy *Dán 7,5*-ben Médiát és Perzsiát miért medve jelképezi. A 7,5-8-beli többi birodalomjelképeket, a történelmet és számos bibliai szövegrészt figyelembevéve arra következtet, hogy a medve Jób 38,32 szerint csillagképre utalhat. – Preston Kavanagh utal arra, hogy Mezopotámiában már Kr.e. 1500 óta használtak *írásmódokba rejtett titkos üzenetet*, majd bemutatja, hogy a Szám 6,24-26 szerinti papi áldás héber szövege - változó betűtávolságokat alkalmazó leírással - kiváló, és (a cikk szerint) bizonyára jól kihasznált lehetőséget nyújtott a Babilonban őrzött *Joachin* király nevének (mint a kódolás jelének) elhelyezésére; ennek legfeljebb Kr.e. 558-ig lehetett jelentősége. 1979-ben egy ókori sírban amuletet találtak a papi áldás szövegével, de annak készítője ezt a név-elrejtést nem alkalmazta (talán nem is ismerte); így biztosan 550 után készült. – Michael A. Lyons *Ezekiel* könyvéből vett példákön mutatja be, hogy a szerző miként teremt kapcsolatot, hogyan gazdagítja mondanivalóját a sajátjával azonos vagy rokon témák, fogalmak, szavak más bibliai szövegei segítségével. – John

Kilgallen csak röviden, de meggyőzően vázolja azt a számos érvvel támogatható feltevést, hogy *Teofil* (Lk és Csel címzettje) *Rómában élt*, és 85 táján talán annak a keresztény közösségnek egyik vezetője volt, amelynek kezdeteiig terjed (v.ö. Csel 28, kb.61-ben) a két lukácsi műben olvasható történet. Ez Teofil számára meggyőzően jellemezte Isten üdvözítő tervének »a föld határáig« való terjedését.

A **The Catholic Biblical Quarterly** 3/2006 számában Paul Niskanen azt fejti ki, hogyan mutatja be *Iz 63,7-64,11* JHVH-t Izrael atyjaként. Ezt az atyaságot két kiegészítés világítja meg (*megváltó* ill. *fazekas*). JHVH az Egyiptomból kiszabadító és a gyermekei iránt magát szövetséggel is elkötelező atya; ez a mindenség teremő Atyjának (*Iz 45,11-13*) szabadon választott atyasága (*Kiv 19,5-6*). – Mary E. Mills azt mutatja be, hogy egyrészt Dániel, másrészt Eszter hogyan tartják fenn a *diaspórában* származási és kulturális azonosságukat *az asztal* ill. *a küszöb határainak őrzésével*. Ez lehetővé teszi a »másik világból« bizonyos változás, fejlődés örömmel való befogadását is, míg az elkeseredett fájdalom beolvadásra vezet. – Christine Mitchell felhívja a figyelmet arra, hogy 2 Krón 34-35 (2 Kir 23-tól eltérve) büntetésként, ironikusan írja le Jozija halálát, sőt már Manasszét is kevésbé negatívan, és Joziját kevésbé pozitívan mutatja be, mint 2 Kir. Fenntartja azonban, hogy Jozija a »béke városában« hal meg. 2 Krón (a késői perzsa korban!) sok más helyen is átértékeli a múltat. Jozija pozitív tettei közül 2 Krón részletezi a pászka ünneplését, hogy kiemelje a levita tisztség törvényességét; megírásakor ebben az ügyben belső küzdelem folyt. Később Jozijának ismét a 2 Kir szerinti képe vált általánosan elfogadottá; ezt mutatja Sír 49,1-4 és 2 Krón 35,24-25 is. – Brittany E. Wilson arra hívja fel a figyelmet, hogy Erzsébetnek Máriát köszöntő szavai – »Áldott vagy az asszonyok között« (Lk 1,42) – szinte szószerint azonosak a Siserát megölő Jáhelt és a Holofernészt megölő Juditot dicsérő szavakkal (Bír 5,24 ill. Jud 13,18). Kétségtelen (és ezt Lukács is tudja), hogy az evangélium olvasói, vagy az olvasott szöveg hallgatói a felismert azonosság mellett észreveszik a lényeges különbséget: mostantól kezdve nem a háborús erőszak, hanem Jézus békés útja lesz a nép megmentője. – Richard J. Dillon igen érdekes és ala-

pos elemzése azt igazolja, hogy a Lukács-evangélium első fejezetében olvasható két költői szöveg (*Magnificat és Benedictus*) nem (csupán) díszítő elem, hanem a történet szerves része és teológiai tartalmának hirdetője. Keresztelő János tanítványai örizhették meg pl. az öreg Zakariás templomi szolgálatának és látomásának történetét; az összes körülmény, a nép és a család, valamint a rokonok viselkedése meggyőzően reális. Ehhez csatlakoznak két irányból is, és a két költői szövegben a további események. (Itt csak néhány részletre térhetünk ki.) Esetleg másoktól átvett szövegrészekbe Lukács illesztette be pl. a Dávid utódjára vonatkozó biztos ígéretet (1,69-70; v.ö. még 1,32-33 és Csel 13,33-35). A Magnificat-ban Mária először saját túlradó örömét fejezi ki, és utána szól Jézus művéről. Logikus, hogy a Benedictus először dicsérje Izrael eljövendő Megváltóját, és utána szóljon a már megszületett gyermekhez. Itt a próféta-ságnál beleszövi Mal 3,1 szövegét is. Egyébként Jánosnál nem a keresztelést emeli ki, hanem az üdvösségre vezető tanítást, amint Lk 3 is. A tanulmány szerzője a végén kimondja, hogy véleménye szerint az eseményeket és azok teológiai tartalmát híven követő és leíró fejezet költői szövegeinek is legalább részben maga az evangélista volt alkotó művésze.

INNEN-ONNAN

A Vatikáni Rádió híradásaiból (2007 III.-VIII. hó).

– **Püspöki szinódus a Bibliáról.** N.Eterovic érsek zsinati főtitkár IV.27-én úgy nyilatkozott, hogy a szentírásolvasást nem szabad fundamentalizmussá vagy ideológiává rövidíteni. Bemutatta a 2008. évi zsinat »irányvonalait« (lineamenta). Előkészítésül egy 20 pontból álló kérdőívet küldenek ki a püspökökhöz. Ebben szerepel például az is, hogy okoz-e a Biblia valamilyen konfliktust, visszaélnek-e vele antiszemita pizskálódásra, hogyan fogadják a Bibliát a nem keresztények, valamint az értelmiségiek. A 2008.X.5-26-án zajló szinüodus kitűzött tárgya: »Isten szava az egyház életében és küldetésében«. – Eterovic érsek kiemelte a Szentírás ökumenikus jelentő-

ségét. »A teljes egység csak az ige forrásához való visszatéréssel lehetséges, az egyházi hagyomány fényében magyarázva. Ezenkívül a Biblia fontos a vallások közötti párbeszédben is, különösen a zsidó nép vonatkozásában, amellyel kánonunk tekintélyes része, az "Ószövetség", közös. A vallások közötti párbeszédben – minden szintetizmust elkerülve – jobban kellene ügyelni a nemkeresztény vallások és kultúrák alaposabb ismeretére. És ismételten hangsúlyoznunk kell, hogy az Istenben való hit nem férhet össze semmilyen erőszakkal. Csak így válhat a világban az igazságosság és béke központjává.« – Eterovic szerint a keresztények többségének nincs semmilyen személyes kapcsolata a Szentírással. Hangsúlyozta, hogy fontos a Biblia még több nyelvre való lefordítása. »E tekintetben nem vagyunk egészen elégedettek – s ezt más hitvallások nevében is mondom. A Bibliatársaságok Világszövetségének adata szerint 2000-ben a Szentírás – egészében vagy részeiben – 2355 nyelvű fordításban állt rendelkezésre, a világon pedig összesen 3000 alapnyelv létezik. Tehát a Bibliának még részletei sem olvashatók valamennyi alapnyelven.«

– A pápa néhány mondata Castel Gandolfóban 5000 spanyol fiatal látogatása alkalmával: »Sokak elképzelésével ellentétben **az ifjúságot lelkesíti az evangélium**. Arra gondolok, hogy ők felfedezik a keresztény élet sokféleségét, a szeretet, valamint az Isten szeme előtt folytatott családi élet finomságát és szépségét, de észreveszik Isten váratlan hívását is az ő papi szolgálatára.« A helyes életút keresésekor »nélkülözhetetlen az evangélium... Nektek, fiataloknak meg kell választanotok a jövőtöket. Isten nagyvonalúan és bizalmasan megmutatja az utat. Megkereszteltek lévén mindnyájan tudjuk, hogy szentségre és az egyházban igazi tagságra vagyunk hivatottak. Ez érvényes az élet bármely számunkra szóbajöhető területére.«

– Walter Kasper bíboros, a pápai egységtanács elnöke Paderbornban egy ünnepség alkalmával az **ökumené válságát** úgy jellemezte, hogy »a hitvallások határán túl hiányzik az egység«. Sokan elegendőnek tartanak, ha a ténylegesen létező egyházak kölcsönösen csupán elismernék egymást. Különböző helyekről származó hagyomány-részletekből próbálnak identitást és egyház-elméleteket »bar-

kácsolni«. A bíboros felfogása szerint ez a pluralista sokféleség nyilvánul meg a hitvallások egymástól való új elhatárolódásában. Kijelentette, hogy a katolikus egyház számára ez nem lehet a továbbvezető út. A hitvallások új lövészárkok-harcai csak rontanak az egyházak integrálójerejét és közérdekű jelentőségét. Fontos az egymással való párbeszéd.

– XVI. Benedek pápa katekézisében az őskeresztény teológust, **Origenészt** az első három keresztény évszázad egyik legtöbb gyümölcsöt termő szerzőjének nevezte. »Terjedelmes műve, amelynek azonban csak kisebb része maradt fenn, bemutatja azt a visszafordíthatatlan változást a keresztény gondolkodásban, amely a teológia és az egzegézis sikeres együttélésén alapul. Origenész fáradozott a bibliai könyvek megbízható szövegéért ..., de magát elsősorban a Szentírás rendszeres magyarázatának szentelte kommentárok és homiliák formájában. Megkülönböztette az Írás szószerinti, morális és lelki /szellemi/ értelmét. Ez segíti az olvasót Isten szavának mélyebb megértésében és hitének növekedésében. Így sikerült bemutatnia az Ő- és az Újszövetség egységét, és a hívők számára feltárnia Isten szavának élő, mindig új erejét.«

(*Székely István*)

Levél a Társulat vezetőségéhez

Ezúton szeretnék köszönetet mondani azért a kimagasló munkáért, amit a Szent Jeromos Bibliatársulat végez. A mai napon kaptam kézhez megrendelés útján a Jeromos Biblia családi kiadását. Nagy örömmel vettem kézbe, és percekig nem tudtam nyugodni az örömtől, hogy a kezemben tarthatom a Szentírás ilyen patinás kiadását. (És a veretes Bibliát még nem is láttam!) Csodálattal tölt el az a hatalmas munka, amit Ön és Munkatársai végeznek, mindenkit beleértve, azért, hogy a Biblia minél szélesebb körben elterjedjen.

A másik csodálkozásomat kiváltó kiadvány pedig az Új Ország. Döbbenetesen kreatív, egyszerű, nem tolakodó, mégis nagyon figyelemfelkeltő munka. Tisztelettel gratulálok mindenkinek, aki megvalósításán, terjesztésén dolgozott vagy dolgozik. (Ide becsúsztatok egy kérdést: tervezik-e esetleg a többi evangélium hasonló kiadását? nagy örömmel vennénk!!! – A Társulat kiadványait nagy örömmel terjesztem híveim körében. – Kérem fenti soraimat ne vegye tolakodásnak! – Életére, munkájára és a Bibliatársulatra Isten gazdag áldását kérve maradok tisztelettel: *N.R. plébános, Szeged-Cs. E.*

OLVASÓINK KÉRDEZIK

A kérdésekre Szatmári Györgyi teológiai professzor válaszol.

☞ **Kérdés:** Izajás próféta meghívásának (Iz 6,1-13) van egy nehezen érthető része:

– Miért vallotta ő magát tisztátalan ajkú embernek (5. vers)?

– A 6. vers szerint vajon ezt (a tisztátalan beszéd bűnét) bocsátotta meg Isten, vagy azt kell a magbocsátott »bűnnek« tekintenünk, hogy látta Istent?

Válasz: A száj a beszéd szerveként a gondolatokat, érzéseket, végső soron a személy rejtett, benső valóságát teszi a külvilág számára érzékelhetővé. A „tisztátalan ajkú” kifejezés ezért nem pusztán az ajak, hanem az egész személy, ill. az egész nép állapotát írja le Iz 6,5-ben. Hogy nem egy konkrét, a rituális tisztaságot sértő tettről, megnyilatkozásról van szó, az abból is következik, hogy Izajás meghívás-elbeszélésének helyszínéül a templomot, még pontosabban az illatáldozat oltárának környékét jelöli meg, amely az elkerített szent hely bejárata előtt van (vö. Iz 6,1.6). Az Ószövetség tisztaságról és szentségről való gondolkodásának hátterében felfedezhető az a meggyőződés, hogy Yhwh népének életében tükröződnie kell Yhwh megnyilvánulásának, cselekvésének (vö. Lev 19,2). Így a tisztaság a szabadító Istentől felkínált szövetségben a másik fél hűséget kifejező válasza (vö. Lev 11,45). Izajás könyvében a meghívás-elbeszélést megelőző fejezetek (Iz 1-5. fejj.) témája, és egyúttal Izajás prófétai küldetésének oka (Iz 6,9-10) a nép hűtlensége. Egyrészt ezt a hűtlenséget vallja meg a népével sorsközösséget vállaló Izajás: „tisztátalan ajkú ember vagyok, és tisztátalan ajkú nép között élek”. A próféta vallomásának közvetlen előzménye Yhwh hatékony jelenlétének felismerése: „betölti az egész földet dicsősége” (Iz 6,3). Az egészen más Istennel – amit a 3. v. „Szent, szent, szent” kiáltása nyomatékosít – való találkozás a személyt önmaga valóságára is ráébreszti. Istennel szemben az ember mindig elégtelennek, méltatlannak bizonyul. Az Iz 6,5-ben elhangzó kijelentés ennek, az Isten jelenlétében szerzett tapasztalatnak a személyes megvallása is. A meghívás-

elbeszélések ismétlődő eleme a küldetésre meghívott tiltakozása (vö. Kiv 3,11; Bír 6,15; Jer 1,6). Ezáltal láthatóvá válik, hogy az isteni kiválasztás nem emberi érdemekre, képességekre alapozott, hanem egyedül Isten kezdeményezéséből fakad. Az elégtelenségét megvalló Izajáshoz azonnal érkezik a válasz a bűnbocsánat gesztusával és szavaival, majd az elbeszélés átadja helyét a prófétai küldetés leírásának (Iz 6,8-13). A 9. v-ben a prófétát már Yhwh-val való „párbeszédben”, s a tőle kapott küldetésre készségesen látjuk. Egészen más az ő helyzete, mint a népé, akit az „ennek a népnek” megjelölés illet, a szokásos, szövetségi kapcsolatot jelölő „én népem” helyett. Míg Izajás bűnbevallónak bizonyult, addig a népet továbbra is a hűtlenség, Istentől való távolság jellemzi. A próféta már megtapasztalta, hogy a szövetségi kapcsolat helyreállításának útja a méltatlanság, bűnösség fel- és elismerésével kezdődik. Prófétaként erre a felismerésre és megvallásra kell elvezetnie a népet is. A 6-7. v. tehát közvetlenül az 5. v-re reagál. A bűnbevallóhoz érkező isteni irtalom jele, ugyanakkor – mivel a száj a próféta „eszköze” – prófétai küldetésre való kiválasztásának gesztusa is (vö. Jer 1,9-10; Ez 2,8—3,3).

Isten látása nem kíván megbocsátást. A meggyőződés, hogy Yhwh-t élő ember nem láthatja (vö. Kiv 33,20) kifejezi Yhwh és az ember közti lényegi különbséget. Ő az egészen más, a rejtett Isten. Mégis kiválasztottainak megmutatkozik. E látomás-elbeszélésekben azonban az Istent látó tapasztalatát csak közelítő módon, kísérelésekkkel írja le (vö. Kiv 24,10; Iz 6,1-3; Ez 1,26-28). A rejtőzködő Isten kinyilatkoztatásában is misztériumként mutatja meg magát, mégis úgy, hogy jelenléte a választott számára felismertté, megértetté válik. A látni ige bibliai értelemben ezt a hitbeli belátást fejezi ki.

☞ **Kérdés:** Lk 16,11-12-ben két egymástól eltérő és az előttük szereplő példabeszéddel sem szorosan összefüggő kérdést olvasunk:

- ki bízza rátok az igazit?
- ki adja nektek azt, ami a tiétek?

Mit jelentenek ezek?

Válasz: Lk 16,9-13 a megelőző példázatra alapoz. A példabéli intéző mindvégig hűtlen, még akkor is, amikor az úr dicséretében részesül (Lk 16,8). Az elismerést nem erkölcsi magatartásáért, ha-

nem azért az okosságért kapja, amely arról tanúskodik, hogy gondol jövőjére. Ebben szolgál példaként a tanítványok számára (Lk 16,9). Azonban a javak, amelyekre cselekedetei irányulnak „a hamis mammon” javai. Múlандó anyagi javak és saját ügyeskedésére alapozott biztonság. A tanítványok jövőképe nagyobb távlatlall kell rendelkezzen, nekik az „igazi” kincsekre, az üdvösség javaira kell törekedniük. Lukács evangéliumában a „tiétek” (*hümeterosz*) összesen két helyen szerepel. E kérdésen kívül Lk 6,20-ban kijelentésként: „tiétek az Isten országa”. A két kérdésben tehát „az igazi” és „a tiétek” az Isten országára vonatkozik, amelyet az Atya a tanítványoknak szánt, s amelyre a tanítványoknak törekedniük kell: „Ti keressétek csak az ő országát..., mert úgy tetszett a ti Atyátoknak, hogy nektek adja az országot” (Lk 12,31-32). Az anyagi javakhoz való ragaszkodás, és annak öncélú felhasználása megnehezíti az Isten országa javainak elérését (vö. Lk 18,24-25). Ezzel ellentétes magatartásra hívja a tanítványokat Lk 16,9: „Szerezzenek magatoknak barátokat a hamis mammonból, hogy amikor elmúlik, befogadjanak titeket az örök hajlékokba.” A hamis intéző is barátokat szerzett az anyagi javak révén, de akiket ő keresett, tehetősek voltak, s náluk remélt otthonra lelni (vö. Lk 16,4-7). Jézus arra buzdítja tanítványait, hogy anyagi javaik révén mennyei kincsekre törekedjenek. Alamizsnát adva olyan barátokra leljenek, akik nem e világi biztonságot nyújtanak majd, hanem Isten színe előtt lesznek a tanítványok szolgáló életének tanúi.

Kérünk mindenkit, hogy a Biblia Éve során készülő ill. megvalósult rendezvényekről tájékoztasson bennünket, hogy ismertethessük azokat honlapunkon (www.biblia-tarsulat.hu).

Szép, színes **természeti felvételeket**, esetleg szentföldi képeket továbbra is köszönettel fogad tervezett kiadványainkhoz a Szerkesztőség (csak szabadon felhasználható digitális képek, elektronikus adathordozón). *Segítségüket előre is köszönjük!*

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

Folyóiratunknak ez a száma valójában az 2007. évi karácsonyi szám, amely fontos anyagok késése miatt, valamint a BIBLIA ÉVE kapcsán végzett sürgős teendők miatt csak most jelenhetett meg. A késésért Tagtársaink és Olvasóink szíves elnézését kérjük.

A BIBLIA ÉVE 2008 éves ünnep- és rendezvénysorozat püspökkari felelőse Dr. Bábel Balázs kalocsa-kecskeméti érsek. Bábel érsek úr felkérte társulatunkat, hogy legyen élenjáró közreműködő a Magyar Katolikus Egyházban az éves programok ajánlásában, közvetítésében és ismertetésében.

Ennek a megtisztelő felkérésnek Társulatunk munkatársai a legmesszebbmenőkig igyekeznek eleget tenni. Terjesztjük programjainkhoz a MK Püspöki Konferencia jóváhagyását ill. ajánlását), közvetítünk közreműködőket helyi rendezvények számára, honlapunkon (www.biblia-tarsulat.hu) ismertetünk minden helyi és országos programot, amelyet szervezünk ill. amelyről tudomásunk van. Mindezekről, valamint Társulatunk programjairól és munkatársaink tevékenységéről füzetünk következő (húsvéti) számában fogunk beszámolni.

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótévőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az *imaórák időpontja* és az elmélkedések témája *a Biblia Évében*: 2008. jan. 18.: 2 Kor 10,16-18; febr. 1.: Mk 4,26-34; febr. 15.: Mt 5,20-26; márc. 14.: Jn 10,31-42; márc. 28.: Jn 21,1-14; ápr. 11.: Jn 6,52-59; ápr. 25.: Mk 15,15-20; máj. 9.: Jn 21,15-19; máj. 23.: Mk 10,1-12; jún. 6.: Mk 12,35-37.

– Az imaóra vezetői szeretettel hívnak és várnak a közös imára (a helyszínen vagy a távolból bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt!

A Szentírás egész éves ünnepléséhez

a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

az alábbi kiadványokat, segédeszközöket adja közre:

1. **AKCIÓ: *Biblia féláron:*** a teljes Biblia és az Újszövetség árusítása fél áron a Biblia Éve egész folyamán.

2. ***Missziós Evangélium*** (János evangéliuma., kis füzet, háromféle színes borítóval, osztogatásra). Ára: 100.- Ft.

3. ***Mindennapi Evangélium*** (Márk evangéliuma napilap formátumban, osztogatásra). Ára: 100.- Ft.

4. ***Aranybiblia*** (nagy méretű, díszes, aranyozott verettel, templomi kihelyezésre). Ára (Húsvétig): 18.000 Ft.

5. ***Családi Biblia*** (nagy méretű, díszes, aranynyomással, családok számára). Ára (Húsvétig): 9.000 Ft.

6. ***Bibliaolvasó-naptár*** (a teljes Szentírás szövegének beosztása két éven át minden napra, készítette: Gyürki László). Ára: 60 ill. 80.-

7. ***Bibliaórák-csomag*** (A. Steiner-V.Weymann: Találkozások [5 óra], Csodák [6 óra], Példabeszédek [7 óra], A.Hecht: Közös utunk a Bibliához [módszerek]) – kapható; Vágvolgyi Éva: Bibliaórák [60 óra] – rövidesen megjelenik. A csomag ára: 4000.- Ft.

8. ***Vallomás a Szentírásról DVD*** (Bíró László püspök, Nemeshegyi Péter S.J., Kerekes Károly O.Cist., Vértesaljai László S.J., Tomka Ferenc, Mihályi Angyalka katekéta, Varga Béláné Irénke személyes vallomása. Ára: 600.- Ft

9. ***A Szentföldön Jézus lába nyomán DVD*** (A Fokoláre-atyák szentföldi felvételeiből összeállította Tomka Ferenc. A főbb szentföldi helyek bemutatása és ismertetése.) Ára: 1200,- Ft.

10. **Magyarágunk és a Biblia CD** (Nemeskürty István, Vörös Győző és Tarjányi Béla előadása a biblikusok továbbképző konferenciáján). Ára: 600,- Ft.

Előkészületben: ***Cigány Biblia*** (a teljes Biblia cigány nyelven) – ***Konkordancia a Szentíráshoz*** (a teljes KNB-kiadáshoz). ***Biblikus tanulmánykötet*** (a magyar biblikusok írásaival).

Isten Szava

---

*Egy példány ára 200 Ft,
az évi négy szám 800 Ft (+ postaköltség)*

**Az Aranybiblia kihelyezése,
megáldása
a budapesti Szent Család templomban**

örökre megmarad
